

ВІСНИК THE HERALD

-VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

З М І С Т

Звернення Проводу ЗЧ ОУН у 25-ті роковини 30 червня 1941 р.	1
Із звернення ЦК АБН у справі Тижня Поневолених Народів	2
З. Карбович — Думки у зв'язку з державно-політичним устроєм	3
Д-р Михайло Кушнір — Підстави національної культури: Свобода	7
М. Чировський — До аналізу московсько-китайського конфлікту	11
Богдан Коринт — НАТО, де Голль і Схід	15
Іван Левадний — Два генії світового письменства	16
Володимир Ласовський — АНУМ	18
М-р Ю. Кульчицький — Українська історіографія в УССР	21
В. Давиденко — Антилітература і псевдокритика	22
І. Дурбак — Думки з нагоди 25-річчя 30 червня 1941 р.	24
Б. К-ий — 25 років тому	25
В. Л-ць — Невияснена смерть князя Накашідзе	28
Олександр Дорда — Зовсім невесело	
Анатоль А. Бедрій — Рецензії	
Хроніка	

**ОРГАНІЗАЦІЯ
ОВОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ**

Немає української родини без української книгозбірні!

Немає української книгозбірні без видань ООЧСУ!

ПРОГОЛОШУЄМО ВИПРОДАЖ КНИЖОК ЗА ГОТІВКУ

Е. Маланюк: Illustrissimus Dominus Mazera — тло і постать, стор. 32	0.50	В. Січинський: Крим (історичний нарис), стор. 31	0.25
Е. Маланюк: Малоросійство, стор. 36	0.50	П. Мірчук: З мого духа печаттю (25-ліття ОУН), стор. 30	0.25
Е. Маланюк: До проблеми большевизму, стор. 82	1.00	П. Мірчук: Відродження української ідеї, стор. 63	0.50
Е. Маланюк: Нариси з історії нашої культури, стор. 80	0.50	П. Мірчук: Під покров Богородиці (свято УПА), стор. 32	0.25
Е. Маланюк: Остання весна (поезії), стор. 104	1.50	П. Мірчук: Українська визвольна справа і українська еміграція	1.00
* Історія Русів, стор. 346	3.00	С. Збараський: Крути, стор. 104	1.00
Д. Донцов: Підстави нашої політики, стор. 210	2.75	Г. Косинка: Фавст з Поділля, стор. 95	1.00
Д. Донцов: Правда Прадідів великих, стор. 95	0.50	П. Савчук: Гетьман Мазепа	2.00
О. Оглоблин: Гетьман Іван Мазепа та його доба, стор. 410	6.00	П. Савчук: Ідея і любов (драма на 3 дії)	0.50
О. Оглоблин: Думки про Хмельниччину	1.00	П. Савчук: Чотирьох з мільйонів (трагедія на 5 дій)	1.00
О. Оглоблин: Українсько-московська угода, сторінок 100	0.50	П. Савчук: Облога замку (мелодрама на 5 дій)	1.00
О. Оглоблин: Хмельниччина і українська державність, стор. 24	0.25	М. Островерха: На закруті, стор. 142	2.00
О. Оглоблин: Думки про сучасну українську історіографію, стор. 87	1.50	М. Островерха: Великий Василяннин, стор. 48	0.50
А. Княжинський: На дні СРСР, стор. 232	2.75	М. Островерха: Гомін з далека, стор. 127	1.50
У. Самчук: Чого не гоїть вогонь (роман), сторінок 288	3.75	О. Бабій: Повстанці (поема), стор. 180	2.00
Ф. Одрач: Щебетун (повість), стор. 294	2.50	О. Запорожець: В одвічній боротьбі, стор. 370	2.00
Т. Ерем: Советський акваріум, стор. 142	0.50	М. Чубатий: Княжа Русь-Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй	2.50
Л. Старицька-Черняхівська: Останній сніг, сторінок 44	0.50	Хосе Ортега: Бунт мас	2.00
Л. Старицька-Черняхівська: Іван Мазепа, сторінок 154	1.25	Вадим Лесич: Кам'яні луни	1.50
М. Щербак: Багаття (лірика), стор. 64	0.75		
М. Щербак: Шлях у вічність, стор. 29	0.25		
В. Гринько: Панславизм в советській історіографії і політиці, стор. 37	0.25		
Б. Кравців: Людина і вояк (сл. п. Р. Шухевича-Чупрянки), стор. 31	0.25		
РІЧНИКИ „ВІСНИКА" за 1960, 1961, 1962, 1963, 1964 (тверда оправа)	6.00		
В. Ляхович: Перевірка наших позицій, стор. 15	0.15		
В. Ляхович: Форма і зміст українських змагань	2.50		

АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ

Le Vasseur De Beauplan: A Description of Ukraine	3.00
N. Chirovsky: The Economic Factors in the Growth of Russia	3.75
N. Chirovsky: Old Ukraine	7.00
N. Chirovsky: The Ukrainian Economy	1.50

Замовлення висилати на адресу:

V I S N Y K

P. O. Box 304, Cooper Station
New York, N. Y. 10003

ОРГАНІЗУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ „ВІСНИКА"! ВИРІВНЮЙТЕ ЗАДОВЖЕННЯ!

ВІСНИК

ЗВЕРНЕННЯ ПРОВОДУ ЗЧ ОУН У 25-ті РОКОВИНИ 30 ЧЕРВНЯ 1941 Р.

Український Народе!

Чверть сторіччя минуло з того часу, коли з вибухом німецько-російської війни на українській землі сталася велика історична подія.

Виконуючи постанову II Великого Збору ОУН з квітня 1941 року про те, що „тільки вповні Суверенна Українська Держава може забезпечити українському народові вільне життя й повний всебічний розвиток усіх його сил”, — Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголосила 30 червня 1941 року у Львові Акт Відновлення Української Держави.

Цим dokonаним фактом українська нація, всупереч завойовницьким плянам гітлерівської імперії, виступила на міжнародно арену як власнопідметний політичний чинник, щоб реалізувати належне їй право до державного життя на своїй землі.

Продовжуючи визвольні змагання з часів першої світової війни, український народ через свої революційні організації — Українську Військову Організацію та Організацію Українських Націоналістів — упродовж двадцятьох років наполегливо організував бойові сили, щоб звільнити від окупантів свої землі і відбудувати свою власну самостійну соборну державу.

Велика, догоджана історична хвилина прийшла з моментом зудару двох найбільших імперіалістичних потуг світу на українській землі. Політичні пляни головного поневолювача народів, большевицької Москви, що прагнула підкорити собі рештки української землі, були відомі; гітлерівські пляни підбою цілого Сходу Європи були в загальному теж відомі, хоч уряд тодішньої тоталітарної Німеччини з моментом вибуху війни ще приховував своє негативне становище до відновлення Української Самостійної Держави. Розкрити ті пляни, здерти маску „визволителя від комунізму” або змусити Гітлера ревідувати їх під тиском новоствореної політичної ситуації заставив його Акт відновлення державности України в перших днях війни 1941 року.

Реалізуючи історичні прагнення українського народу, революційна ОУН, єдина на той час широко організована політична сила в Україні, підтримана авторитетом галицького Митрополита Андрея Шептицького і багатьма іншими визначними громадянами міста Львова — провела в життя українську самостійницьку політичну концепцію і програму. Акт Відновлення Української Держави був підкріплений також архипастирським посланням Преосвященного Полікарпа, Єпископа Луцького.

В одній з головних точок прокламації зборів у Львові було сказано: „На Західніх Землях України твориться Українська Влада, яка підпорядкується українському національному урядові, що створиться в столиці України — Києві”. Цією ухвалою в часі проголошення Акту відновлення державности ясно і виразно підкреслено не лише суверенність, але й соборність українських земель і примат Києва як столиці Української Суверенної Соборної Держави. Таким чином Актом 30 червня 1941 року продовжено тяглість історичних актів суверенности України 1918 року і соборности 1919 року, що має особливе значення для нашої визвольної боротьби тепер і на майбутнє.

Арештування Провідника ОУН Степана Бандери і інших членів Проводу ОУН та швидка ліквідація німецьким урядом Тимчасового Правління, очоленого Ярославом Стецьком, не зупинила українського народу на звільнених від большевиків землях висловити свою непохитну волю до проголошення незалежности України. Масові збори населення у звільнених містах і селах України ухвалювали резолюції солідарности з новоствореним Тимчасовим Правлінням України і вимагали від німецької влади визнання Української Держави. Такий масовий плебісцит, виявлений на всенародніх зборах для підтримки Акту 30 червня 1941 року, тривав на Україні понад два місяці, аж до часу впровадження гітлерівською владою безпощадного терору супроти ОУН і українського населення.

Разом із цим політичним плебісцитом українське громадянство на звільненій території зразу перебиравло адміністративну владу в Україні і наладнувало всі ділянки громадського й господарського життя.

Урядове домагання німецьких чинників, щоб Акт проголошення відновлення Української Держави був формально відкликаний, не мав ніякого успіху, бо творці і носії цього Акту, не зважаючи на жадні особисті небезпеки, рішуче відкинули домагання німців. Тому вже в перших місяцях німецької окупації на Україні виразно зарисувалися дві ворожі, протиставлені одна до одної, політичні концепції — українська самостійницька й німецька окупаційна. Тверда постава ОУН і Тимчасового Правління супроти нового окупанта змобілізувала весь народ до активного спротиву цьому новому окупантові, і народ згодом перейшов до одвертої збройної боротьби з ним.

Протягом трьох років панували німці на Україні. За той час вони знищили тисячі свідомих українських патріотів і мільйони людей вивезли на примусові роботи до Німеччини. Лише завдяки збройному виступові ОУН

і УПА проти окупаційних залог удалося запобігти ще сильнішому знищенню народу і спустошенню народного господарства.

В 1944 році на зміну брунатного окупанта прийшов червоний, проти якого зорганізовані відділи ОУН і УПА ще довгі роки вели зтяжну збройну боротьбу. В цій боротьбі московський більшовизм не заломив ідейно визвольного руху, не знищив ні національної свідомости, ні політичної концепції визволення. Також рафінованими нелюдськими методами поневолення і терору не застрашив українського народу. Вже 22 роки після закінчення другої світової війни Україна протиставиться поневоленню окупанта і буде протиставитися йому аж до того моменту, коли остаточно прийде час і нагода скинути осоружне довговікове ярмо. Теперішні окупаційні методи большевицької Москви на Україні — нищення здобутків нашої культури, палення бібліотек, потаємні і явні убивства членів українського підпілля і засуджування та нищення творців української культури, — є наявним доказом пляномірного намагання ворога вбити в нашому народі національну свідомість і політичну концепцію незалежності України, допровадити український народ до того стану, в якому він перебував під царським кнутом, як закріпачена, темна робоча маса. Так хоче ворог, і тому українська нація мусить протиставитися цим його намаганням не лише самими протестами перед вільним світом, але й активним спротивом на всіх ділянках життя, на всіх відтинках боротьби. На шляху боротьби з Москвою мають присвічувати нам високі моменти нашого піднесення, якими були акти проголошення незалежності України.

З уваги на це значення Акту 30 червня 1941 року для української визвольної боротьби має велику вагу. Цей Акт є міцною етапною ланкою, пов'язаною з датами 22 січня і 1 листопада 1918 року, 22 січня 1919 року і 15 березня 1939 року. Всі ці дати є палаючими світлами на шляху волі і ясними дороговказами цілому українському народові у його визвольних змаганнях. В цих датах виявлена свідомо воля народу до самостійного життя. Завдяки їм ми з поневоленого народу стали повновартісною нацією, яка має всі об'єктивні і суб'єктивні дані і права на незалежну державу. Сила кожної нації полягає в її ідейних надбаннях, в організаторських здібностях і в послідовності практичної дії. Всі три ділянки є кінцевими для належного зростання і повного розвитку кожної нації. Спираючись на наші ідейні надбання і поглиблюючи їх в нових умовах практичної дії, ми мусимо єднатися в ор-

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,

New York, N. Y.
Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York, N. Y. 10003

ІЗ ЗВЕРНЕННЯ ЦК АБН У СПРАВІ ТИЖНЯ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ

Центральний Комітет АБН дає незмінно свою повну підтримку резолюції з 17 липня 1959 р. Конгресу ЗДА про необхідність розвалу російської імперії на суверенні національні демократичні держави уярмлених народів і знищення комуністичної системи, як гарантію тривалого і справедливого миру у світі.

ЦК АБН закликає всі антиросійські організації у вільному світі масовими демонстраціями засвідчити свою солідарність з національно- і соціально-визвольною боротьбою уярмлених російським імперіалізмом і комунізмом народів.

ЦК АБН закликає масовою участю у Богослужбах, відправлюваних в інтенції поневолених безбожними режимами народів, задокументувати, що у ситуації, коли частина церковної ієрархії іде на „коєкзистенцію” з урядами безбожницьких тиранів і народобивників, АБН стоїть незмінно на позиції непримиренности супроти безбожницьких режимів антихриста і закликає віруючих усіх Церков до Богоносного походу ідеї і меча проти царства диявола, проти поневолювачів націй і народобивців, до походу за націю, людину, як Богоподібне єство, за героїчний гуманізм, за „нації як думки Бога”...

ЦК АБН заявляє, що йому не по дорозі з опортуністичними колами тих монотеїстичних релігій світу, які йдуть на фактичне співіснування з антитеїстичними тираніями.

ЦК АБН закликає своїх прихильників надати цю горіччому відзначуванню Тижня Поневолених Народів якнайбільш комбативного характеру, ставлячи в осередок, де є для цього спроможність, демонстрації перед большевицькими дипломатичними чи консульськими станицями. В осередку уваги мусить стояти цього року протест проти скріпленого терору супроти творців духовних вартостей і планованого насильного вивозу молоді в Сибір і Казахстан...

ЦК АБН закликає уряди вільних народів виявити

організовані лави для спільної праці і боротьби у напрямі національного визволення.

Ніхто з українців у Краю і на чужині не має права бути байдужим до національних справ, ані відходити у приватне життя для власної вигоди, — всі мусять працювати безупинно для визволення свого народу. Герої, які віддали своє життя в боротьбі за кращу долю нашого народу, кличуть нас продовжувати не завершене ними діло. Будучи ідейними, організованими, активними, ми наблизимо час проголошення нового Акту відновлення Української Держави, що з Божою допомогою буде остаточним етапом української нації на шляху до державного життя.

Змагаймося всі за прискіпшення того часу!
Постій, червень 1966 року

Провід Закордонних Частин
Організації Українських Націоналістів

З. Карбовиз

ДУМКИ У ЗВ'ЯЗКУ З ДЕРЖАВНО - ПОЛІТИЧНИМ УСТРОЄМ

ЛИСТ ДРУГИЙ

Основна справа в державному устрої — це для всіх ділянок буття і творчості нації, родини й одиниці розв'язати складне питання влади. При тому під словом влада розуміється не тільки адміністрування державним апаратом, але й її соціальні морально-правні атрибути, що цементують націю і здатні підняти маси на збірне велике зусилля.

Проблема української влади в перші дні революції і в перші місяці після революції буде тим складнішою, що не тільки існуючий тепер в Україні адміністративний апарат, але й принципи побудови влади накинени окупантом, ворогом самостійності України. А з другого боку, населення України напевно дуже чуттєво поставиться до своєї влади і очікуватиме від неї „чудес“, тобто щоб була вона і добра, і мудра, і вишכולена, і своя, рідна.

В кожній державі — не інакше буде й в Україні — державна влада твориться на базі

свою солідарність і дати всебічну підтримку національно-визвольній боротьбі уярмлених російським імперіалізмом націй...

Перший фронт проти світового ворога держать уярмлені нації в обороні всього волелюбного людства! Хто помагає їм, помагає собі!

АБН не простягає ні до кого руки за милостинею, але вказує на спільну загрозу для всіх від царства темряви, руїни, знищення і злодіяння. АБН стоїть за єдність формацій і осіб одної ідеї, одної концепції, одної комбативної настанови, але АБН — проти єдності з людьми половинчастих ідей, з пристосуванцями, які вірять в „еволюційне“ перетворення диявола в янгола, у навернення чортів на віру в Бога...

АБН стоїть однаково за державну незалежність словаків і хорватів, як грузинів і українців, болгар і мадярів, туркестанців і литовців. АБН ні за яких умов не відступить від своїх завітних цілей: перебудови світу на національному принципі після розвалу імперій і тираній; на засаді пошани до людини, соціальної справедливості і гарантування всіх її прав та елімінації визиску людини державою чи людиною.

Геть з російською тюрмою народів і комунізмом!

Смерть тираніям і тиранам!

Слава борцям за свободу людини і суверенність націй!

За Бога і Батьківщину!

ЦК АБН
Липень 1966

політичних сил, що нуртують, організуються і змагають до влади всередині даного суспільства.

Коли йдеться про соціальний лад в Україні, то український націоналізм в нашому розумінні не стоїть на тому, що означені соціально-політичні уявлення і засади мусять бути безапеляційним компонентом націоналізму. Ми завжди звертаємо увагу на те, що найважливіше, а саме соціально-політичний лад мусить бути такий, щоб не заперечував вільного вияву і росту індивідуальності, навпаки, щоб забезпечував всебічні вольності в рамках добра нації, родини і можливих інших соціальних груп, щоб сприяв самовиявленню всіх творчих потенцій індивідуальності.

Наш підхід до соціально-економічних змін чи заходів такий: рішає про прийняття якогось заходу не так теоретичний засновок, як радше той факт, чи даний захід виправдався в житті.

Я не думаю, що кожна соціально-економічна зміна має в націоналізмі лише таку, а не іншу розв'язку. Націоналізмові не є питоменною ані виключно індуктивна, ані тим менше виключно дедуктивна метода. Він має означений кут зору, означену систему вічних вартостей, в центрі яких стоїть нація не як фактор позародинний і позаіндивідуальний, а, навпаки, як фактор, що проникає і в родину, як морально-біологічну клітину, і в індивідуальність, що росте через службу загальному — нації. Тому, якщо означений соціально-економічний захід сприяє ростові нації, родини, одиниці, він приймається.

Коли брати до уваги три роди власності — приватну, кооперативну і державну, якщо мова про промисл — то жадна з них, за збереження умов всебічних вольностей і гарантії соціальної справедливості, не є виключно типовою для націоналізму, як руху. Безумовно, приватна власність найбільше гарантує розвиток індивідуальності, поступ, зокрема об'єкти державної власності у промисловості мусять бути ствержені емпірично, а не дедуктивно. Моє розуміння йде ад мінімум удержавлення, а максимум уприватнення і кооперативної власності, що є типовим для українського ідеалу соціаль-

ности, як індивідуалістичної духовости українця. Це не має нічого спільного з соціалізмом, бо соціалізм, як і лібералізм, має свої відмінні і протилежні націоналістичні ідеологічні преміси. Як не дивно, але ліберальний капіталізм має своє частинне ідеологічно-релігійне обґрунтування в кальвінізмі (Кальвін жидівського походження), як соціалізм в марксизмі (Маркс жидівського походження).

Фактично обидві ці системи сходяться, врешті-решт, у концентрації засобів продукції в одних руках, тобто великого підприємця, згл. державного боса — генерального директора, уповноваженого державою. Тоді, коли, наприклад, уприватнення масового типу даної галузі індустрії дає шансу поодиноким власникам мати вплив на диспонування засобами продукції теж тим шляхом. І воно в даному випадку більше сприяє розвиткові основних елементів націоналізму в духовості членів-громадян держави, як інший тип власности. Це, однак, не означає, що, наприклад, удержавлення копалень чи воєнної індустрії важкого типу, при законному визначенні означеного роду взаємовідношення працесмців до працедавця-держави, їх впливу на управління заводом, участі в зисках, з підкресленням, однак, відповідальности в ініціативі і рішальности керівника заводу — суперечить націоналізмові. Зовсім ні, так, як не суперечить, наприклад, кооперативна власність, що процвітала свого часу по селах і містах Західної України.

Я хочу водночас підкреслити, що тут необхідно враховувати елемент досвіду. Відомо ж, наприклад, що заробітки на залізницях Англії після їх удержавлення не збільшилися, як сподівалося робітництво, бо зросла бюрократія, яка пожирає більше, як „визискували” приватні власники. Але з часом — треба сподіватися — це вирівняється.

Інколи діють фетиші-панацеї, якими є „удержавлення”. Тому й тут конечно враховувати елемент досвіду. Чому при державному устрої мова про економічний комплекс? Це необхідно, бо фактично державний устрій суттєво допомагає гарантувати: а) вольности, б) відносну соціальну справедливість, сприяючи елімінації визиску, в) участь у владі всіх прошарків суспільства, г) страйки, як засіб пресії, які не є світлим доказом обопільної національно-соці-

альної солідарности, але їх треба допустити законно, намагаючись самими засновними елементами конструювання державно-політичного і соціально-економічного устрою робити їх зайвими. Так, наприклад, коли в парламенті забезпечити відповідне заступництво всіх прошарків суспільства, тобто селянства, різного роду професійних груп, робітництва, тоді вже в самому устрої будуть засновки, що запобігатимуть страйкам, прямо не буде розумної причини до страйків. Ось коли обмежити, як це зробила була Німеччина, найвищу границю зисків, то в такий спосіб перерозподіл прибутків населення може причинитися до скріплення соціальної справедливости, отже в засновку усувати потребу страйків. Проте, право на страйк залишити, як легальне право оборони робітництва проти можливої кривди. Краще мати легальне право, фіксоване усіми законними, конституційними гарантіями, і новим духом — націоналізму — еліминувати лихо, перерости можливі кривди, як апіорно забороняти, уповаючи на ідеальний устрій, якого світ не знає.

Основна справа — це влада. Взагалі питання влади найосновніша проблема у суспільстві, поруч проблеми свободи і справедливости. Жадна з двох останніх неможлива без можливо найкращої розв'язки проблеми влади, її організації. І в цьому суть державного устрою.

Інший аспект: елемент влади не тільки компонент економічного ладу і не тільки гарантія елімінації кривди там, але не менше — це шлях мобілізації і її росту для міжнаціонального змагу, її внутрішньої і зовнішньої сили. Влада імплікує у своєму понятті в державі також інші складники, як лише керівництво, адміністрування і т. п.

З того факту, що націоналізм стає домінантною ідеєю доби і заміняє собою ліберальну демократію, роблю висновок, що майбутня політична дійсність може бути сформована більше як одною націоналістичною політичною організацією. Ідеологічною базою демократичних партій були ідеї Французької революції. Це й інші ідеї творили основу (одиниця — усе) для різного типу демократичних партій.

Націоналізм як ідея може бути основою в державі для не лише одної політичної організації. Націоналістичні організації в державі мо-

жуть, наприклад, різнитися концепціями зовнішньополітичних в'язань, акценту — з погляду інтересів нації, — наприклад, примату розбудови того чи іншого роду індустрійної галузі і т. п., але в основі вихідною позицією для всіх буде нація, лише акценти конкретних заходів лежатимуть деінде.

Це не може бути заборонене, навпаки, це буде корисне, бо засвідчуватиме перемогу ідеї нації над ідеєю лібералізму. Була доба лібералізму, соціалізму, приходить доба націоналізму, отже і з тим приходять закономірно різні політичні організації націоналістичного типу, наприклад, одна більш консервативна, інша більш революційна (формула Липинського для інших — щоправда — формацій).

У чому суть гарантії свободи, цього найважливішого елементу, зокрема для уярмленого духово, політично, економічно громадянина України? Не обов'язково гарантують свободу політичні партії, їх необмежена кількість. Не обов'язково державно-політичний устрій типу ліберальної демократії, яка не є останнім словом політично-державної мудрости, бо взагалі ніхто не скаже останнього слова, поза Божим словом!

Зрештою, є суттєві різниці поміж англосаксонським типом демократії і французьким і т. п. І не лише у виборчій ординації і не лише в релятивності, а не пропорційності, але, наприклад, у виборах одиниці, індивідуальності в Англії, громадою у вужчому сенсі (Гавс ов Комоне).

Не обов'язково бути „демократом”, щоб гарантувати вольності, елімінувати тоталітаризм, бо, наприклад, теорія Липинського є „антидемократична”, але вона краще гарантує свободу, як демоліберальний устрій. Липинський є принциповим ворогом „демократії”, яку він знає лише в знаках наведення, але Липинський є також великим захисником свободи одиниці. Він гарантує своєю державно-політичною концепцією всі вольності краще, як ліберально-демократичний устрій. Доктрина Донцова є протиставною ліберальній демократії, але ніхто в нас глибше гідности людини як Богоподібного ества не захищає, як цей мислитель!

Основне: стоїмо за свободу слова, сумління, зборів, організацій і т. п. Нікому не буде заборонено творити партії і т. п. Це гарантується за-

коном. Вольності мають межу там, де починаються — розклад нації, релігії, родини. Стоїмо за триподіл влади: судова, законодавна, виконна.

Дві законодавчі палати: перша — репрезентанти, емановані політичними організаціями при системі англосаксонського типу корегованої релятивної більшости, а не пропорційности; друга — репрезентанти продукційних клас — матеріально і духово, в приблизній аналогії до Липинського з означеними корективами, який дає неправильно акцент на матеріальну продукцію, як істотний елемент, що є виявом матеріалістичного думання, при всіх запереченнях ним цього.

Щоб елімінувати партійне роздрібнення і розклад, релятивна більшість голосів рішає при виборах парламентарів, дещо скорегована, але ніколи пропорційна, ваймарського чи французького типу. **Пропорція угроблює державу.**

Уважаю, що державно-політичну теорію Липинського (не так соціально-економічну) треба студіювати при формуванні нашого державно-політичного устрою. Липинський при всій своїй соціально-економічній реакційності з державно-політичного устроєвого погляду має глибокі українські первні, яких елімінувати не можна. Зле сталося, що він досі — принаймні у виїнятках — не перекладений на чужі мови. Його „Листи” в аспекті будови держави мають невичерпне джерело нових думок. Він переріс усяких Сорелів і т. п. Але ми — очевидно — виразно сепаруємося від його політичних теорій, які слушно розкритикував і відкинув Донцов.

Уважаю, що в склад першої палати мають входити досмертно всі колишні прем'єри, голвнокомандувачі, голови великих політичних організацій, кол. президенти, віце-президенти держави й парламенту і т. п., щоб зберегти їхній досвід і континуїтет. Хибою американського парламентаризму є те, що, наприклад, програвши вибори, кандидат на президента не є вже навіть сенатором (Ніксон, Голдвотер), і нація втрачає заслужених, з досвідом державних мужів.

До другої палати мусять входити представники Церков, чи, як вони оформлять своє представництво, репрезентанти науки, літератури, мистецтва.

Німці ввели крайові списки, через яких проводять у парламент тих, що є там необхідні, а виграти виборів у своїй окрузі не можуть, бо не вмюють або не хочуть говорити демагогічно. Була можливість, наприклад, що Черчілл міг не стати прем'єром, якщо б програв вибори у своїй окрузі. Єдино маса не може завжди рішати, хто є державно-політично необхідний. Це власне є наслідок фальшивої теорії Руссо. Це мусить бути скореговане.

Вибори **Голови Держави** — обома палатами, або краще — народним голосуванням. Я схильний до всенародного прямого голосування.

Щодо назви **Голови Держави**, то треба б відновляти козацькі традиції, але в змодернізованій формі. 1918 рік показав, як стихійно вони відроджувалися в мілітарному сенсі. Думаю все ж, що полки треба привертати в старокозацькому, традиційному розумінні. (Сл. п. Є. Коновалець якось сказав мені, що він відхилив титул генерала, бо полковник є козацький титул). Тут ідеться про ідейно-моральний аспект, дух козацького мілітаризму, лицарства, а не про пов'язаність із землевласницьким станом старої дати.

Ясно, що треба простудіювати цю епоху і передумати, що в модерних часах можна ще повернути. Це необхідно з виховного, традиційного, національного аспекту. Мала б бути назвою згодом **Українська Козацька Держава**.

Росія буде все ще силою і по розвалі імперії і матиме більший, як ми, державно-політичний і імперіальний досвід для диверсій і „таргаських людей”. Не забуваймо, що реакціонерка Катерина і Петро I підтримували **ліві**, антимонархічні рухи, що для Вільгельма чи Марії Терези було майже святотатством.

У кожному разі, моя інтенція: при нагоді державно-політичного устрою не замикати собі у формулюваннях дверей перед великими розв'язками небезпечних проблем нашої державної безпеки...

У соціально-політичній частині державно-політичного устрою вважаю доцільним відмітити, хоч це теж в іншій частині буде предметом міркування, — значення родини, її як фактору, що матиме окрему опіку держави і окреме віддзеркалення захисту її в державно-політичному устрої. Думаю, що цей пункт варто розважити в означеному формулюванні і ко-

рективвах з концепту Салязара. Треба викинути лібералістичний, соціалістичний та комуністичний баласт, а нове, націоналістичне вносити. Лібералізм навіть у клясичних його крайнах сьогодні на швидку руку виправляють.

Рекомендую теж простудіювати державно-політичні інституції княжої і передусім козацької доби, зокрема Хмельниччини. І імітувати, мутатіс мутандіс, її, а не конче інституції західньої демократії.

Нація сама вертається до традицій. 1918 рік ще раз нагадує: — не сміймося! — козацькі шлики, назви полків Полуботка, Богдана і т. п. Сміливо простудіюймо епоху Богдана і сміливо впровадьмо назви з його часу, модернізуючи деякі інституції, а також принципи їх побудови. Простудіюймо не лише американську, британську, але й козацьку державно-політичну конструкцію і закони Січі простудіюймо. Щось там теж буде добре, актуальне і для 1970 року. **Дух** нашої нації живе в історії і сучасності.

Пригадую, коли я, редагуючи „**Бюлетень КЕОУН**”, отримав статтю про **Дніпрельстан**, в якій був один пасус, що, мовляв, для цієї будови треба знищити козацькі пороги, я не прийняв статті. Я вважаю, що для нації в сто разів важливіше мати місце її вічної слави, місце прощ, вихови молоді, духового відпочинку на побойовищах, як усі електрифікації, індустріялізації та інші „зації”... Не хлібом єдиним... Дискусія з автором тієї статті на тему „порогів” ще до сьогодні залишилася в моїй пам'яті.

Мені, як і українській духовості взагалі, чужа система лібералізму, — вона не має нічого спільного з забезпеченням вольностей. Козацька Січ чи взагалі Козацька Держава мала більше вольностей, але не знала розкладового лібералізму. „**Руська Правда**” не знала кари смерті для українців, наше звичаєве право випередило на століття сучасну демократію; воно захищало родину, більше рід — як покоління, націю-державу. Я думаю, що в цьому треба шукати первнів для нашого державно-політичного устрою. Простудіювати це, простудіювати козацький устрій, Липинського, Липу, очевидно, Донцова, — і на цьому спиратися. Чужому навчається, свого не цурається.

Я не думаю, що було б доцільним імітувати лише котрийсь із західноєвропейських державно-політичних ладів. Цим я не відкидаю

Д-р Михайло Кушнір

ПІДСТАВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

10. Свобода

Найбільш уживаними в нас словами стали: свобода, воля, вільний. І це річ самозрозуміла, коли візьмемо до уваги, що український нарід проживає в тяжкій московській неволі і що ціле суспільно-політичне життя нашої еміграції наставлене на визволення з неволі і здобуття свободи, незалежності.

В цьому прямуюванні небагато людей звертає увагу на те, що здобуття національної свободи

~~~~~
користування з досвіду і думки інших, але виключне опертя на них — не є корисне Україні.

Два слова: переходова доба. Не уважаю, що була б доцільною в час зриву диктатура. Зрештою, це зненавиджене слово, і його мають усі досить так, як соціалізму в Україні. Правління 1941 року є доброю базою для цієї переходнової доби.

До часу унормування відносин у визвольній Україні, тобто прогнання окупантів усякого роду — владу виконуватиме революційно-політична і повстанча суверенна сила, яку в боротьбі покликають зложені з усіх прошарків народу революційно-визвольні елементи, найкращі, що самі ризикують життям і кладуть його на побойовищах.

З прогнанням окупантів і закріпленням суверенності негайно буде здійснюватися державно-політичний лад.

Між іншим — гасло „Україна для українців” означає, що всі **льоальні** супроти української визвольної боротьби і Української Держави елементи, без огляду на їх національність, мову, расу, релігію, мають ті самі права і привілеї громадян України, опіку і охорону влади, включно із виповненням їх специфічних вимог, якщо йдеться про національні меншини (про культурні потреби і т. п.). Натомість ворожі диверсанти з-поміж жителів України, без огляду на час їх поселення, національність, расу, мову і т. п., будуть трактовані як вороги нації і держави і, як такі, поборювані на основі революційних законів нації, що стоїть у боротьбі на життя і смерть. У цьому сенсі гасло „Україна для українців” є незмінно актуальне.

мусить попередити здобуття індивідуальної свободи, і що тільки вільні люди є тривким фундаментом свободи нації.

Тим часом слово „вільний” — стало для багатьох туманним. Воно не викликає ясного образу. А треба, щоб саме тут ми могли ясно бачити і розуміти поняття вільності, свободи.

Ми називаємо людину вільною, коли вона може робити все, що забажає; коли вона має зовнішню свободу рішення і рухів. Така зовнішня свобода є цінна, тим більше, коли ми її самі здобудемо. Але вона все ж таки тільки перший крок до царства свободи.

Бо хтось може бути зовнішньо вільним, як птиця, а внутрішньо слугою. Чим слугою? Слугою нездорової громадської думки. Я не хочу цим її зневажати, бо коли вона здорова, вона дуже потрібна і має свої добрі сторінки. В ній виявляється сумління багатьох. Але коли вона нездорова, скільки в ній тоді безглузлого, низького, обмеженого! Отже, хто хоче бути вільним, — мусить уміти визволитися від залежності багатьох.

Однак, ми можемо бути і невільниками речей, а не тільки людей.

Отже, не є ще вільною людиною той, хто може робити все, що забажає. Він мусить бути незалежним також у відношенні до людей і речей. Він мусить залишитись вірним своєму сумлінню, своїм поглядам, своїй вдачі. Його внутрішня істота мусить у ньому запанувати над зовнішнім, над оточенням, умовами, речами і власністю.

Вільним є тільки той, у кого внутрішня людина панує над зовнішньою, у кого сумління і гаряче серце панують над гонами та пристрастями. Це є щойно властива свобода, моральна свобода. Завдяки їй сумління, оця найістотніша основа, — формує життя людини. Завдяки моральній свободі все є кероване й впорядковане сумлінням, а тим самим і Богом. Щойно тоді людина стає особистістю.

Кого ж тоді можемо назвати вільним? Того, що зовнішньо є паном своїх рішень. Того, що вміє стати незалежним від впливу людей та речей і діє згідно з власними переконаннями. Але передусім того, кого найглибше, найістотніше

— сумління, є паном над цілим світом пристрастей і гонів.

Перша зовнішня свобода добра й варта того, щоб за неї боротися. Вона дає нам вільний простір, вільний шлях, але залишається тільки зовнішньою. Важливішою є друга свобода, вона сягає куди глибше. Без неї ця перша свобода безвартісна. Вона, ця друга свобода, робить людину вільною в її власній істоті; лише завдяки їй людина живе і діє не так, як її оточення, але як цього прагне її власне „Я”; тоді людина є сама собою і завдяки їй відчуває так, як це їй тільки властиве; вона думає так, як це їй видається правдивим; вона діє так, як вважає правдивим; вона на цілому своєму бутті витискає тільки їй властиву печать своєї істоти. Щойно ця друга свобода підносить вартість першої. Але вирішальною є щойно третя площина свободи, найбільш внутрішня: чи людина промостить собі шлях до моральної свободи. Чи її сумління, голос Бога в людині, а не гін, здобуде владу, не пристрасть, не самолюбство. Чи вона стане особистістю.

Чи людина є вже з природи вільною? Ні, вона може щойно стати нею! Очевидно, людина є вільною в тому розумінні, що на перехресті шляхів може йти вліво або вправо, як цього сама забажає. Але властиву свободу, духову свободу, треба щойно здобувати. А боротьба за цю свободу незвичайно тяжка і затяжна.

Але як доходимо до цієї свободи? До неї ведуть три шляхи: пізнання, дисципліна і спільнота. Треба себе самого зрозуміти, пізнати. Але самою тільки аналізою себе самого, своїх учинків, не досягнемо багато. Тут треба ще дії: дисципліни і жертви. Правда свобода виростає тільки з дисципліни. Хто говорить про свободу і не придержується дисципліни — тоді це буде тільки обман, навіть коли його слова блискотять і поривають. Ми не є з природи дійсно вільними — я думаю про духову свободу. Чи ми цю духову свободу здобудемо — залежить від дисципліни. Від справжньої і постійної дисципліни. Сюди належить постійна боротьба проти пут іззовні, а передусім проти пут ізнутри, день-у-день. Сюди належить постійне самоперемагання.

Є ще третій шлях, що веде до свободи: спільнота. Але треба додати: справжня. Фальшива спільнота в'яже через боязливість, жадобу па-

нування, насильство. Лише справжня спільнота допомагає дійти до свободи. Вже ця обставина, що хтось мусить жити з людьми іншої вдачі і з ними годитися — звільняє від пут. Хто перебуває тільки з самим собою — той немов обмотується своєю своєрідністю, — аж врешті не може з неї вийти. Але хто живе з іншими — той зустрічається раз з тою, раз із іншою індивідуальністю. Він мусить протиставитися чужій індивідуальності. Тоді він відчуває її істоту, зазнає її впливу, намагається розуміти її, ставить собі питання, в чому вона правильна, де її хиби, бере це все до уваги і знаходить шлях до співпраці з нею... Це все поширює його виднокруг. Саме в протиставленні до чужих особистостей відчуваємо часто свою власну і зростаємося з нею, зокрема, коли вона мусить встоятися проти нерозуміння і нехтування.

І врешті існує ще один помічник в осягненні свободи: противник. Але це вже належить до вміння ним покористуватися! „Спільнота ворожості” — це дійсно найвища проба волі до свободи.

Ми зупинилися над справою здобуття індивідуальної свободи, бо вона повинна попередити прямування до суспільної, національної свободи. Подивімося тепер на проблему суспільної свободи.

Немає свободи задля свободи в такому значенні, в якому немає мистецтва задля мистецтва. Є мистці й теоретики мистецтва, які вважають естетичні вартості за абсолютні вартості, надрядні, не пов'язані жадним способом із іншими засягами людських вартостей. Ця зарозуміла помилка появлялася багато разів в історії мистецьких напрямків і завжди після деякого часу компромітувалася упадком смаку і бездушним маньєризмом. Бо живе мистецтво завжди мусить черпати соки із змістових умовлень своїх часів. Це саме є зі свободою. І вона обумовлена межами, бо коли б їх не було, не було б взагалі поняття свободи, але панувало б всевладне поняття анархії і довільності.

З самої істоти цивілізованого суспільства виникає те, що система його вартостей уложена в гієрархічний порядок. Має в ньому своє високе місце і постулять індивідуальної та збірної свободи, як має теж своє місце мистецтво, але ані свобода, ані мистецтво не є абсолютними вартостями, самими для себе. У випадку циві-

лізації, в якій живемо і за тривання якої боремося, ціла система вартостей уложена в конструкцію, що на її вершку знаходиться віра в особового Бога, який прийшов на світ, дав людям заповіді Свого морального порядку. Всі засяги людських вартостей мусять вміщатися в обсязі цього морального порядку, якщо християнська цивілізація не має бути приречена на загибелю. Сучасна людина відходить від тієї повинності, але й повертає до неї покірну, зазнавши під час своїх ренегатських екскурсій багато ударів і неуспіхів.

Є два шляхи користування свободою. І індивідуальна і суспільна свобода в'язані моральним кодексом. І тут наближаємося до найважливішої для практики життя точки проблеми: як насправді користати зі свободи і як впливати на людину, щоб не надуживала свободи?

Є два, очевидно, шляхи: шлях фізичного примусу і шлях внутрішньої відповідальності, моральних гальм одиниці. Чим вищий розвиток суспільства, тим менше є примусу, а більше власної, ніким не накиданої внутрішньої дисципліни. Що ми не говорили б про характер англійської культури і про шляхи не завжди гарних посушень в англійській політиці, треба все ж таки признати, що проблему свободи у власному суспільстві Англія розв'язала гідним подиву способом. Одиниця користується там великою особистою свободою. Але водночас ніде так, як в Англії, не розв'язана дисципліна особистої відповідальності. Бо свободу купується самообмеженням.

Подібно, коли мова про наші еміграційні справи, треба сказати, що також наше мале суспільство поставило собі певні спільні цілі і завдання, які визнають усі члени цієї суспільної групи. Як усюди, так і в тому світі вартостей, мусять рядити загальні моральні засади. Людина, що належить до тієї спільноти, не може робити все, що захоче, але має межі своєї свободи. Ніхто тих меж силою не стереже, їх стереже тільки моральна відповідальність одиниці, її сумління. Отже, коли хтось, маючи намір ломити спільні цілі, покликається на права свободи, то він говорить не про свободу, а про анархію.

Очевидно, найціннішим скарбом громадянина є свобода. Коли він не чуває себе вільним, він не може почувати себе громадянином.

В минулому України спостерігаємо, що і княжа провідна верства, і козацька старшина і Запорозька Січ, і українська шляхта знали про це добре і розуміли вартість свободи. Вони навчилися цінити її від старинних римлян. Разом із рецепцією римського права вони перейняли і багато римських поглядів, між іншими погляд на значення свободи. Але козацька старшина перейшла навіть римлянина і, як степові орли, ніким не загнудані, вона гуляла під сонцем свободи, надуживаючи її, не оглядаючись на те, що „свобода окремого громадянина кінчиться там, де починається свобода другого”, аж, торгуючи „золотою свободою”, довела до великої руїни.

В роках неволі ми не раз гірко згадували цю неприборкану самоволю козацьких отаманів. „Коли б не вона, — говорено, — коли б не упослідження міщанства і неволя сільського люду, не прийшло б до великої руїни, до упадку. Козацькі ватажки цей упадок зготовили. Не вони Україну відбудують. Відбудують її хлоп і робітник, які зуміють інтерес народу, як цілості, ставити понад інтерес своїх верств”.

На цих ідейних основах ріс і розвивався наш демократичний рух, в перших рядах якого від XIX століття по нинішній день бачимо потомків козацької старшини, української шляхти, неначе тих, що шукають на цьому полі покути „за провини предків”.

Ця покута з моментом політичного воскресіння нашої Батьківщини, в 1917 році, була досягнута.

Нині, виходячи із такого становища, немає вже рації, під цим кутом, обвинувачувати будького в спричиненні упадку держави, але треба напружити сили всього народу, щоб поновно втрачену свободу і державу знову здобути, двигнути її, скріпити її будову і зробити такою тривалою, щоб уже ніколи більше в історії України не повторилася трагедія поневолення.

Ця державотворча думка мусить пронизувати не тільки провідні в нації уми, але всіх, що психічно відчувають себе приналежними до українського громадянства, що національну свободу вважають за найцінніший скарб з усього того, що нація посідає.

Говоримо звичайно з деякою гордістю, що українці — це подолана, але не скорена нація, що українці — найбільш бунтарська нація з усіх, які нашому відвічному ворогові, Москві,

доводилось підкоряти мечем, підступом, голодом і вбивствами. В цьому є багато слушности, але й багато психологічного оптимізму, що впливає з охоти замикати очі на спустошення, які в українській душі доконала неволя.

Неволя тривала надто довго, щоб не залишити по собі глибоких слідів. Їх не важко віднайти і на духовому обличчі нації, яка тільки чогири роки віддыхала свободі, в якій не тільки немовлята, але й сорокп'ятилітні люди вже народилися в неволі і ніколи, ні на хвилину, не переживали радості національної свободи.

Сучасне українське покоління на еміграції, яке стоїть при кермі життя, двигас на собі це прокляття неволі. Хочемо вірити, що ми стоїмо перед порогом нової України, так, як жида, виведені з Єгипту, стояли перед порогом обітваної землі. Може нове покоління, яке не пам'ятає московського ярма, дозріє до вільного життя і ввійде до „обітваної землі”, що її випестило наше марення про незалежну Україну. Але покищо на низах нашого життя пливе каламутна хвиля набутих у неволі поганих звичок і пристрастей. І тому крайня пора піддати контролі стосунків українського загалу до свободи.

Свободи не можна утотожнювати ані з самоволею, ані зі сваволею. Тим часом одні розуміють її у нас, як самоволю, інші, як сваволю. Звідсіль багато непорозумінь у низах і нагорі суспільства. На кожному кроці ми є свідками індивідуальних і збірних витівок, які каламутять поняття громадянської свободи і воскрешають найбільш небажані традиції українського кириництва.

Не є це принадні спогади і, коли в тому дусі маємо виховувати верстви, які ввійдуть до нації і будуть покликані будувати її історичне майбутнє, її міць і потугу, то мусимо поважно над тим призадуматись, куди це веде.

Лихо, яке у нас розперізується, треба завчасу схопити в руки. Самоволю і сваволю треба загнуждати.

Не буде в цьому жадного гвалту, не буде панування одних поглядів над іншими, чого українець завжди так боявся і проти чого підносив крик.

Ні, бо вуздечка свободи лежить уже в самій її істоті, бо вона сама має достатні засоби загнуждати себе саму, коли знайде в цьому потреба.

Пригляньмося цьому ближче. Найвільніший з вільних громадян земної кулі, американець, вважає, що „найвищою нагородою свободи є почуття відповідальности за чин, доконаний в абсолютній свободі”.

Нічого більше не треба. Це відкривас нам шлях до зрозуміння й окреслення меж, які індивідуальна свобода громадянина мусить визнати зобов'язуючими для себе, коли не хоче діяти на шкоду інших громадян, тобто на шкоду суспільства і народу.

Почуття відповідальности за кожний чин є мірою громадянина. Щойно воно робить його „лицарем свободи” і гідним тієї свободи. Не відповідають за свої вчинки тільки діти і нетямущі люди, але кожна зріла людина, а такою вважається „громадянин”, мусить мати свідомість наслідків свого чину, отже, що за тим іде, мусить почувати відповідальність за те, що робить.

Ця відповідальність, коли йдеться про політичне життя, про політичний чин, є многогранна. Вільний громадянин мусить бути в згоді з власним сумлінням, з душею і сумлінням народу, з постулятами історичного моменту і з майбутнім, яке винесе суд про цей момент і справедливо оцінить оwoчі, які він приніс.

Це не легка річ, але це річ необхідна там, де в гру входять найістотніші інтереси нації.

Легкодушність каригідна в житті одиниці, але вона недопускальна в політиці, яка керує долею мільйонів, спряжених спільною традицією в націю.

Однак, не тільки в політиці зобов'язує вільного громадянина почуття відповідальности за кожний чин.

Воно зобов'язує його так само в кожній іншій ділянці життя, особливо там, де йдеться про найвищі умови, моральні і духові добра нації, отже про підвалини її культури.

Відстрашуючим в цьому напрямі є приклад Росії, яка фальшивою свободою, даною товпі, довела в двадцятих роках російську культуру до заглади, ставлючи на її місце „боввана” так званої пролетарської культури.

Тільки лихо може принести сваволя, що з нею деякі угруповання молодих мистців трактують літературу й образотворче мистецтво, роблячи з них іграшку для натовпу.

Маємо тут діло з типовим явищем браку почуття відповідальности за те, що робиться, за

М. Чировський

ДО АНАЛІЗИ МОСКОВСЬКО-КИТАЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Московсько-китайський конфлікт своїм історичним корінням сягає аж до II стол., ще в переддодбу московських князів.

У час татарської навали в XIII стол. князі Ростова, Суздаль, Володимира над Клязьмою, Рязані і ін. розвинули тісну політичну співпрацю з монгольським наїзником. Татарські хани допомагали своїм улюбленим з-поміж князів, а вони їм віддячувалися. І от уже в тому столітті московські військові з'єднання, як союзники монголів, боролися проти китайців, які боронили свою незалежність. Під рукою татар-монголів москвини набиралися агресивної войовничості, а у китайців породжували нехоть до далекого, ніби європейського, напасника, що об'єднався з кривавими ханами, щоб напасти їм свободу!).

Згодом Московщина скинула з себе татарське ярмо, але Джингіс-ханові традиції продовжувала і розвивала зокрема на відтинку імперіалістичних амбіцій побудови величезної євразійської імперії. Гін до поширення в Азії мали москвини такий нездержний, що навіть в період т. зв. Смути, коли вони були у повному відступі на європейському відтинку, їхнє панування поширювалося в Азії через ступневе загарбання Сибіру і наближення до безмежних просторів Далекого Сходу, які були під номінальною або фактичною зверхністю китайських імператорів. Вже в 1565 р. висланець Московії завітав був до Пейпінгу, щоб розвідати про положення і можливості торгівлі з Китаєм.

У 1583 р. Західній Сибір вже опинився під владою

московських князів, а в XVII стол. московські авантюристи, Дежнев і Хабаров, розвідували Амурську область і майбутній Зелений Клин, вивчаючи там слабі місця китайської влади. Протягом того століття Московщина поширилась на Східній Сибір, вийшла над Пацифік і сягнула за Амурську низовину, що означало вже зудар московського імперіалізму з імперіальними інтересами Китаю. Від 1680-го аж по 1689 рік продовжувалися спорадичні збройні сутички між росіянами і китайцями.

У 1689 р. підписано у м. Нерчинську між Московією і Китаєм договір, в якому визнано китайську суверенність в Амурщині, навіть заборонено московським кораблям плавати по ріці Амурі, і признано китайську зверхність над східньою Монголією та північною частиною Сінкіянгу. Цей договір ніби позначав собою кінець першого етапу в намаганні Москви поширити свою імперію у напрямі Тихого океану.

В той час Китай ще був занадто сильний, а Московія занадто слаба, щоб рішатися на широку воєнну авантюру, і московські царі ступили крок назад, щоб у слушний момент знову посунутися вперед.

Ця тактика недрознення міцного суперника і очікування сприятливих обставин завжди характеризувала московсько-російську дипломатію. Філософію діалектичного матеріалізму, що її прийняли большевики, як свою головну зброю, інтуїтивно застосовували в практиці також царі, хоч вони про неї і не чули.

Пляни сягнути по Індію і Китай, підбивши Кавказ

насіння, яке кидається, за розклад, який поширюється.

А все це випливає з фальшивого розуміння свободи, з надуживання її святого палладіюму для захисту речей і справ, які їй самій роблять шкоду і які, скоріше чи пізніше, мусять довести до її обмеження внаслідок реакції.

Нація має право на самооборону в цьому напрямі, на боротьбу з тим, що вона вважає за небажане для своєї сили і здоров'я. Вона може, отже, навіть скоротити поводи свободи, коли визнає, що „вільні громадяни” надуживають свободи своїх чинів і, замість будувати Батьківщину і скріпляти її в кожному напрямі, послаблюють її і нищать, як нищить луку табун розбриканих жеребців, випущених поза огорожу. А ніхто з нас не прагне, щоб така „огорожа” стала кінцевою для нашої свободи. І ніхто з нас не є прихильником реакції в будь-якому вигляді.

Але коли воно так насправді є, коли ми ша-

нуємо і любимо нашу свободу „понад усе” і в кожний момент готові стати в її обороні, тоді працюємо над тим, щоб у приватному і громадському житті, на кожному полі, де розвивається також рівнобіжно почуття відповідальності за цей чин, росла свідомість різниці, що заходить між анархією і творчою силою дійсної свободи, між киринництвом і громадянською службою під прапорами Батьківщини.

Внутрішні, опрацьовані в нас, ригори громадянського сумління найкраще вказують шлях, що веде до цілі.

І на цьому тільки шляху нація осягає те, що є найціннішою її здобиччю: культуру свого збірного життя, отже передусім політичну культуру. І саме тепер політична культура стоїть у нас на такому низькому рівні, що це робить нам внутрі і назовні велику кривду, створюючи позір, що не свобода, але самоволя і сваволя кривляють „в крові українців”.

і Персію, були, мабуть, тільки поодинокими етапами у грандіозних імперіялістичних проєктах Петра I, Катерини і їхніх наслідників. Один із Петрових вельмож заявляв: „Надії його величності не спиняються на Персії; якщо б йому пощастило в Персії і його життя дозволило, він намагався б здобути Індію, а то може й Китай”²).

Хоч Катерина I зосереджувала свою політичну діяльність в Європі і на Близькому Сході, неофіційна пенетрація Далекого Сходу за її правління продовжувалась. Російські мисливці, купці та різні авантюристичні елементи із Сибіру просякали на Камчатку, Курільські та Алеутські острови і Аляску, а також в Амурські терени. Китай насторожено дивився на постійний ріст російських впливів у тих просторах, що їх вважав за свої, як це стверджував недавно Мао Тсе-тунг.

У першій чверті XIX стол. російсько-китайські взаємини ще більше напружилися. В Китаї затривожились російською пенетрацією Центральної Азії, агресією в Афганістані, а ще більше нехтуванням засад Нерчінського договору, що виявлялось у висиланні озброєних російських „наукових” експедицій для дослідження узбережжя Тихого океану, Приамурщини та Сахаліну. В роках 1848-1854 росіяни не тільки спенетрували, але й частинно окупували терен на північ від Амуру, зорганізувавши на тій ріці пароплавання.

Це все діялося в той час, коли китайська імперія вела так звану опіюмну війну з Англією, коли потрясала нею тайпінгська реbelieя, а західні потуги щораз сильніше натискали на Китай, вимагаючи нових і нових територіяльних та інших концесій.

Тож, використовуючи таку ситуацію, росіяни при-спішували колонізацію Амурщини та узбережжя Падцифіку і для закріплення на тих теренах свого панування заклали там місто Хабаровськ.

Героєм московської агресії на Далекому Сході був генерал-губернатор Східного Сибіру Муравйов. Наділений великими повноваженнями, він поведився в Приамурському краю так арогантно супроти номінального зверхника тих теренів, Пейпінгу, що часто вводив Петербург у прикре положення. Кінець-кінцем, користуючи із дуже скрутною для Китаю ситуації, що перебував у постійному конфлікті з Англією і Францією, Муравйов накинунв йому т. зв. Айгунський мировий договір, за яким віддано Росії весь лівий берег Амуру і затримано російсько-китайську кондомініальну владу в Уссурійській окрузі. На ріці Амур допущено російське і китайське пароплавання.

Пейпінг відмовився ратифікувати Айгунський договір як несприйнятливий та вишантажуваний, і через два роки після того Петербург накинунв Китаєві другий договір, за яким вся Уссурійська округа і Зелений Клин переходили до Росії, російське панування у т. зв. Китайському Туркестані поширювалось і росіяни набували особливих привілеїв у торгівлі в Монголії³).

В міжчасі Росія Англія, Франція і Америка спільним договором у Тієн-Тсіні добились від Пейпінгу величезних концесій, т. зв. „відкритих дверей в Китай”. Близько кордонів Кореї для дальшої російської експансії в Азії заложено місто Владівосток.

На тому і закінчився другий етап імперіялістичного тиску Петербургу на Китай, який викликав глибоку неприязнь китайців до росіян і засіяв зерно тривалого неспокою на Далекому Сході. Росіянам вдалося захопити понад 600.000 квадратних миль території, яка довгі роки була під китайською зверхністю.

Одначе, осяги мирового договору в Тієн-Тсіні не задоволили апетитів Петербургу, і в останньому десятилітті XIX стол. він знову повів наступ на Китай, розпочавши будову трансибірської залізниці для зміцнення своїх впливів в Манджурії і Кореї.

В міжчасі вибухла японсько-китайська війна, в якій виявилась велика сила Японії. В обличчі нової імперіялістичної потуги Петербург мусів вирішувати: чи продовжувати стару лінію послаблення та пенетрації Китаю, чи об'єднатися з ним проти Японської імперії. З властивою йому дволичністю Петербург уклав союз з Пейпінгом, спрямований проти Японії, але рівночасно почав будову манджурської залізниці для поширення своїх впливів на терени, контрольовані Пейпінгом. А коли в 1897 р. Німеччина спровокувала в Китаї нову політичну кризу, російські війська захопили Порт Артур і півострів Ляо-Тунг. Незабаром після того вони окупували Манджурію, але під пресією західних держав мусіли звідти частинно забратися.

Щойно російсько-японська війна 1904-1905 р.р., в якій Росія зазнала поразки, закінчила еру експансії московського царату на Далекому Сході.

Закріпившись після здобуття влади в Росії, большевики знову піднесли прапор московсько-російського імперіялізму.

В період т. зв. воєнного комунізму Москва не мала можливости продовжувати агресивної політи супроти Китаю, хоч уже тоді Ленін, прикриваючись кличем „Пролетарі всіх країн, єднайтеся!”, укладав плани поширення большевицько-московської імперії на Азію і цілий світ.

В період НЕП'у Москва вже стала активно втручатися у внутрішні справи Китаю. Советські війська зайняли зовнішню Монголію, що була під зверхністю Китайської республіки, і обернули її на свого сателіта. Після того совети загострили справу манджурської залізниці і плянували захопити цілу Манджурію. З часом Москва здобула собі сильні впливи в Китаї, розбудувавши там під своєю контролею комуністичну партію. Большевицький амбасадор у Кантоні, Бородін, якийсь час мав там домінуючий голос, і аж 1927 р. провідникові китайських націоналістів, Чіянг Кай-шекові, вдалося відсунути Бородіна і зліквідувати на якийсь час московські впливи⁴).

Оці перші намагання большевиків спенетрувати Китай ішли ніби по ідеологічній лінії, що ставила собі на меті заміну перестарілої феодалної соціально-господарської системи новою, комуністичною. Наївні китайські комуністи вірили у добру волю російських большевиків допомогти їм побудувати колективний лад у їхній країні, і підпорядкувалися Москві.

Національний китайський уряд цю справу розумів інакше, пригадуючи кривди, що їх завдала Москва

Китасві. Загроза китайсько-советської війни прибирала щораз гостріших форм.

Але японська агресія в Азії і друга світова війна відсунули на задній плян московсько-китайський антагонізм і зробили з Москви і Нанкіну майже союзників, хоч ніколи цей союз не був щирий, бо большевики постійно сприяли комуністичній диверсії Мао Тсе-тунґа супроти Чіянґ Кай-шека та його національного уряду.

Однак, з того часу походить і надовір'я, а почасти й неприязнь Мао та його прибічників до Москви. Інтерпретуючи події другої світової війни зі своєї точки зору, Мао вважав, що Сталін присвячував тоді куди більше уваги імперіалістичним інтересам Росії, як комуністичній ідеї, і що він своїм політичним опортунізмом та співпрацею з Чіянґ Кай-шеком відсунув перемогу комунізму в Китаї

Все ж, поки китайські комуністи були слабкі і потребували допомоги Москви, вони приховували свою нехоть і прикидалися льояльними членами монолітного інтернаціонального, комуністичного блоку.

По другій світовій війні московські большевики інтенсивно допомагали китайським комуністам у громадянській війні, яка у 1945-49 рр. закінчилася їх перемогою і цілковитою поразкою Чіянґ Кай-шека. Багато прогрішилися тут західні демократії, які свідомо або несвідомо недоцінили комуністичної небезпеки для Азії. Москва плянувала опанувати не лише Китай, Індонезію, Бірму, Малаї, Індо-Китай, а навіть Австралію та Нову Зеландію, і китайські комуністи, які стали вже панамі положення на китайському суходолі, це зрозуміли.

Китайсько-советські взаємини в значній мірі погіршилися із смертю Сталіна. Хрущов, набираючи диктаторської влади, вважав, що лише росіянам належить передове місце в будові всесвітнього комунізму і претендував на ролю міжнародного комуністичного вождя. Мао Тсе-тунґ вважав, що лише йому, а не якомусь „карликові”, належить пост світового провідника. З другого боку зударилися національні амбіції: московська і китайська, — чи 220-мільйоновий „советський”, чи 750-мільйоновий китайський народ має вести людство до перемоги комунізму. В кожному разі, Мао ніяк не була до вподоби роля советського сателіта.

І так, націоналізм, національні амбіції і національні аспірації, а згодом і територіально-імперіалістичні інтереси з традиційно-історичним корінням спричинили глибокий розлам поміж Пейпінґом і Московою.

Ідеологічна дискусія стала вигідною димовою заслоною, що приховувала дійсне напруження поміж двома найбільшими комуністичними потугами. Проведене Хрущовим розвінчання Сталіна, цього символу комуністичного радикалізму, що його ісповідував Мао, насторожило китайських комуністів, і хрущовську політику „відлиги”, „приятних” жестів в сторону західних держав та ідею „співіснування” вони затаврували як „ревізіонізм”, як відступ від революційного марксизму.

Ідеологічна розбіжність поміж Московою і Пейпінґом не була суттєвою, бо Хрущов ніколи не вирікався

думки скомунізувати світ, він тільки застосував для цього нову тактику. У 1960 р. на пленумі ЦК КПСС він заявив, що найдоцільнішим засобом ліквідації капіталізму в добу атомової бомби є коекзистенція. Але цю нову тактику Москви супроти Заходу Пейпінґ успішно використав для своїх інтересів: інтерпретуючи принцип співіснування як доказ моральної слабости, ревізіонізму і поступливости Москви супроти капіталістичних потуг, Мао та його соратники могли тепер легко заперечити право Москви на провідництво в світовому комунізмі.

Роздор у комуністичному таборі почався із зудару імперіалістичних інтересів, під покришкою нібито ідеологічного відступництва.

Уже в 1954 р. Мао розпочинав був з Хрущовим розмову на тему Зовнішньої Монголії⁵). В 1957 р. Чу Ен-лай також безуспішно пробував обговорити з Хрущовим територіальні претенсії червоного Китаю до ССРСР. Це все зберігалось у великій таємниці⁶). Через кілька місяців після того деякі визначні китайські комуністи уперше заговорили про тотожність царського і советського імперіалізму. Однак, їм наказано замовчати⁷). Зростаюча китайсько-советська ворожнеча дійшла до відома Заходу. Про неї заговорила преса. Одні в неї вірили, інші ні. Ті, що не вірили, мабуть, недоцінювали сили націоналізму і перецінювали силу марксистської ідеології.

Остаточо розрив стався у 1962 р. Пейпінґ гостро засудив хитку лінію Москви на Кубі, називаючи відступ Хрущова виявом його опортунізму. На це Хрущов відповів у своїй промові того ж року, назвавши червоних китайських вождів нелогічними, мовляв, і відступ з Куби і китайська згода на чужинецьку колоніальну владу в Макао та Гонґ-Конґу є тільки доказом реально відчуття політичної ситуації, а не виявом апізменту чи відходом з позицій марксизму-ленінізму⁸).

Американські комуністи підтримали становище Хрущова, заявляючи, що „наші китайські товариші роблять правильно, коли не пускаються на політичні авантюри на Формозі, в Гонґ-Конґу і Макао, які їм дехто сугереу”⁹).

Згадка про Макао та Гонґ-Конґ і відкинення пропонуваної китайцями гострої лінії супроти ЗДА обурили Пейпінґ, і китайські комуністи одверто виступили в березні 1963 р. проти кремлівської політики, показуючи цим, що вони є більше китайськими патріотами, як марксистами. Пейпінґ у своїй відповіді комуністичній партії ЗДА пригадав накинені Китасві колоніальні договори з європейськими державами, які використовували китайську слабкість в своїх інтересах. Пригадав і договори в Айґуні, Тіен-Тсіні та Пейпінґу, які були вимушені російськими імперіалістами. В тому документі заатаковано, не називаючи на ім'я, і Хрущова, як спричинника напруження¹⁰).

Згодом почалися інциденти на довжелезному китайсько-советському кордоні. І, очевидно, в зв'язку з цим Хрущов вивел меморіал до всіх країн із осудженням ужиття сили для розв'язки територіальних спорів, цим же більше роз'юшивши Мао. В міжчасі до Пейпінґу приїхала советська делегація для обговорення прикор-

донних інцидентів. Ті переговори відразу ж закінчилися неуспіхом. Неуспіхом закінчилася і спроба поладити територіальні проблеми між Китаєм і зовнішньою Монголією, советським сателітом.

Напруження між Москвою і Пейпінгом зростало з дня на день. В лютому 1964 р. ЦК Китайської Комуністичної Партії вислав був листа до ЦК КПСС, в якому оскаржувано ССРСР в підривній акції на спільних кордонах і порівняно советських вождів із реакційними націоналістами Індії, що спричинили, мовляв, удар з Китаєм¹¹⁾.

У липні того ж року сам Мао забрав голос проти Москви у своєму інтерв'ю для японської соціалістичної делегації. Він гостро затаврував московський імперіалізм, підтримав домагання Японії звернути їй забрані ССРСР Курільські острови і пригадав „великі простори на схід від Байкальського озера... за які ще остаточного рахунку ми не пред'явили”¹²⁾.

Чу Ен-лай потвердив становище Мао, і прокитайська комуністична преса по цілому світі заговорила про ненаситний московський імперіалізм та його загарбання по другій світовій війні, порівнюючи Москву царську з советською.

Кремлівські вожді негайно зареагували на оскарження Пейпінгу, заявляючи, що і китайські імператори були імперіялістами, підбиваючи Сінкянг, Уйгур, Казах, Киргизію, Монголію, Тибет і позбавляючи народи тих земель незалежності, а Мао і його товаришів порівнюючи з Гітлером і Тойо¹³⁾.

На це прийшла відповідь-пересторога, після якої годі було сподіватися скорого поладження конфлікту. Ту відповідь дав член ЦК Китайської Комуністичної Партії, Сайфудін, заявляючи: „Якщо хрущовські ревізіоністи відважаться простягнути свої злочинні руки до наших земель, відінемо їх так, як відтяли індійським реакціонерам, коли вони вступили на нашу територію”¹⁴⁾.

Прірва поміж ССРСР і червоним Китаєм у такій мірі поглибилась, що хтось мусів стати жертвеним козлом, відповідальним за розкол у комуністичному бльоці. Хрущова китайські комуністи найбільше ненавиділи, і він мусів відійти, хоч проблема була не в Хрущові і не в ідеологічному відступі, а в ударі двох імперіалізмів, саме тоді, коли червоний Китай набрав міці і міг уже усамостійнитися від ССРСР.

Закид Пейпінгу в ревізіонізмі Москви, як згадано вище, від самого початку не мав підстав. Бо, згідно з засадою діалектичного матеріалізму, Москві вільно було змінити тактику супроти Заходу в своєму поході до головної цілі — світового комунізму. Діалектичний матеріалізм відкидає будь-яку принциповість і признає корисним все, що провадить до досягнення остаточної цілі. Отже і т. зв. політика співіснування зовсім не заперечує марксизму у далекосяжній проєкції.

Національно-імперіалістичний антагонізм між ССРСР

і червоним Китаєм поглиблюється не тільки в площині територіальної проблематики. Москва ступнево зменшувала господарсько-мілітарну допомогу Пейпінгові із ростом сили китайських комуністів. Вона по суті шкодила Китаєві у його намаганні випродувати атомову бомбу. Інспіратором цієї політики був Хрущов, і тому на ньому зосереджувалася ненависть Пейпінгу.

Відхід Хрущова справи не поладнав, бо Косигін і Брежнев, репрезентуючи інтереси московського імперіалізму, продовжують політику по цій лінії. І тому Пейпінг характеризує нових кремлівських вождів як хрущовських ревізіоністів без Хрущова.

Захід допускається великої помилки, коли вважає, що в особі ССРСР має союзника проти агресивного червоного Китаю. Між Москвою і Пейпінгом може ще довго колотитися, але вони служать таки комуністичній ідеї, і у вирішальний момент спільно можуть загнати ножа у спину „капіталізму”.

ЛІТЕРАТУРА

- 1) C. L. Day, *Economic Development in Europe*, New York, 1942, с. 478.
- 2) G. Vernadsky, *A History of Russia*, New Haven — London, 1951, с. 104.
- 3) D. Doolin, *Territorial Claims in the Sino-Soviet Conflict*, Stamford University, 1965, с. 13-14.
- 4) Vernadsky, с. 308-310.
- 5) Doolin, с. 15.
- 6) Асагі Шімбун, Токіо, 1.VIII 1964.
- 7) Звідомлення Пресової Агенції Нового Китаю, Пейпінг, 29.VII 1957.
- 8) Нью Йорк Таймс, західне видання, 13.XII 1962, с. 2.
- 9) *The Worker*, New York, 13.I 1963.
- 10) *Сн-Мін джяг-пао*, Пейпінг, 8.III 1963 (редакційна).
- 11) *Пейпінгський Перегляд*, ч. 19 з 8.V 1964; Дулін, с. 20.
- 12) Секої Шуго, Токіо, 11.VIII 1964.
- 13) *Правда* з 2.IX 1964 (редакційна).
- 14) *Радіо Урумчі*, пересилання промови Сайфудіна, 1.X 1964.

Ми мусимо пам'ятати, що також той московський націоналізм, який виступає проти большевизму, є для нас не менш грізний від большевизму. Це нічого не шкодить, що московські націоналісти виступають проти большевицького ладу. Нічого не шкодить, що по советських тюрмах, „под стенками” дуже часто разом з бійцями за свободу поневолених Москвою народів гинуть московські протибольшевицькі націоналісти. Між ними і нами є основна різниця. Тому ніколи не може бути мови про співпрацю революційних організацій поневолених Москвою народів з московськими протибольшевицькими націоналістами.

СКЛАДАЙТЕ НА ПРЕС-ФОНД ВІСНИКА!

Богдан Коринт

НАТО, ДЕ ГОЛЛЬ І СХІД

З останніх заяв секретаря Департаменту Оборони МекНамарри виходить, що плян „масивної атомової відплати” Советському Союзові за його напад на ЗДА нині не актуальний. Правда, цей спосіб відплати походить ще з часів Айзенгавера. Нині, коли б такий напад став дійсністю, Америка дасть „елястичну відповідь”. Ближчі пояснення: в разі конвенціональної агресії, ЗДА не мають наміру відповідати нуклеарною зброєю; американська відповідь буде „обмеженою”, теж конвенціональною, а час „ні сюди ні туди” закордонна політика використає, щоб врятувати світ від атомової війни.

Ніхто не може сказати з певністю, чи в разі агресії дальший хід подій відбудеться так іділічно. Може так, може ні. В сучасному світі все змінюється дуже скоро, і до своїх слів дипломати та політики не прив'язують великого значення.

Але де Голль міркує, що такі заяви МекНамарри — це тільки хитрість, трюк, яким американці хочуть звільнитися від зобов'язання відповісти на агресію Москви супроти Європи — атомовою зброєю. Власне оце недовір'я до американської політики і є причиною кризи в НАТО.

НАТО — організація військова, а не політична, бодай так була подумана при заснуванні — переживає власне кризу військового характеру. Де Голль не бажає, щоб головна квартира НАТО знаходилась на терені Франції, і поставив ультимат вивезти не тільки всі урядження НАТО з Парижу, але й забрати американські дивізії з Франції. Цю справу якось поладнали: Вашингтон заповів, що переносить головну квартиру і забирає свої війська навіть скоріше, як цього жадав де Голль. Отже, ця проблема має вже характер чисто технічний, а не військовий чи політичний. Політикою є намір Франції відтягнути свої дивізії з території Німеччини.

Якось тихіше пройшла вістка, що і Британія вирішила стягнути свої війська з Німеччини, якщо Бонн не погодиться на її вимоги девізового характеру. А в інтересі Німеччини є власне прихильність збройної сили західніх альянтів на німецькій землі!

Чому? Тому, що ті військові з'єднання формально гарантують „відповідальність чотирьох потуг” за статус кво, тобто за існування Західньої Німеччини і за її безпеку супроти московської імперії. Коли ж англійські і французькі дивізії залишать німецькі землі, буде вже тільки питанням часу прихильність альянтських військ у Берліні. В такому випадку Німеччина залишиться зданою на себе саму; Захід спричинить постання порожнечі, яку буде старатися заповнити гарними словами згідно з засадами клясичної дипломатії, а Схід, тобто Советський Союз, використає цю нагоду для шантажу і, можливо, мілітарного натиску.

Франція покищо не має наміру покидати НАТО, але й ця заява де Голля не переконує нікого. Слід припускати, що, в ситуації погіршення стосунків в Європі, Франція вибере позицію невтралітету. А німецька преса висловлює думку, що НАТО без Франції не матиме значення. Це тому, що в разі небезпеки війни, не враховуючи гіршої ситуації наглого воєнного виступу Москви, ЗДА не матимуть можливості доставити потрібні військові матеріали Європі, тобто організації НАТО, ні підтримати її своїми військовими з'єднаннями. Франція для НАТО є базою, де концентрується військо і створюється магазини воєнних матеріалів. Без Франції Америка не матиме шляхів довозу. Одного погляду на мапу Європи вистачає, щоб зрозуміти стратегічне положення того континенту без співучасті Франції. Збоку Італії відділюють країни НАТО невтральна Швейцарія і Австрія, з півночі територій Бельгії і Голляндії ледве чи вистачить для постачання англійського партнера. У висліді тих міркувань НАТО без Франції є для німців НАТО без Америки.

Франція, яка ставитиметься до НАТО і її оборонних намірів байдуже або й неприхильно, викличе до себе певну неприхильність. Політики звичайно такі ситуації аналізують завчасу, і завчасу забезпечуються проти наслідків такої, делікатно кажучи, атмосфери. Бож від неприхильності до ворожості один крок, і, поставивши себе у положення Франції, логічним висновком для кожного було б взяти такого сусіда, як Німеччина, у два вогні, тим більше, що той су-

ДВА ГЕНІЇ СВІТОВОГО ПИСЬМЕНСТВА

Дата 23 квітня 1616 року була нещасливою для світової літератури, бо зазнала вона тоді дві великі втрати. В цей день у Мадриді помер видатний еспанський письменник Мігель Сервантес де Сааведра, автор невмирущого роману про Дон-Кіхота, і того самого дня в маленькому англійському містечку Стратфорді над Евоном скінчив своє життя Вільям Шекспір, великий поет, один з найвизначніших драматургів світу.

Не зважаючи на різницю країн і державних устроїв у них, різницю обставин життя обох письменників, ідеали, за які вони боролись, були близькі. І Сервантес і Шекспір пристрасно любили свободу, змагалися за тріумф правди на землі, за справедливість, за пошану до людини та її прав, виступали проти деспотизму жорстоких монархів і володарів, проповідували гуманізм, і це визначило ідейне спрямування всієї творчості кожного з них.

Обидва письменники вийшли з неможливих родин, не одержали достатньої освіти, обидва, особливо Сервантес, пройшли суворий життє-

вий гарт і, ставши видатними майстрами слова, відобразили велику правду тогочасного життя та змагання людства за краще майбутнє.

Повне пригод життя Мігеля Сервантеса було в цілості присвячене боротьбі не за особисту славу, а за добро і щастя людей. З юних років захоплений літературою та воєнними подвигами, він вступив до війська, брав участь у численних походах, врешті схоплений піратами був привезений до альжирського невольничого табору, де пробув п'ять років.

Викуплений з полону, Сервантес у своїх драматичних творах з великою силою представив наругу і нелюдське поводження з в'язнями. В іншій драмі з минулого Еспанії змалював він любов до батьківщини, героїзм народу, що знав напад чужинців, засудив загарбницькі війни.

Свій архитвір „Дон-Кіхот” Сервантес задумав був як пародію на поширені у той час в Європі лицарські романи, але вийшов далеко поза межі задуму і подав яскраву панораму народнього життя в Еспанії за часів Філіппа II,

сід в організації НАТО є найпотужнішим її складником.

Тримати Німеччину у балянсі потуг з двох сторін було завжди ціллю політики Франції. Два рази ця політика принесла їй успіх: у першій і у другій світових війнах. В обох випадках Німеччині не вдалося мілітарно виховзнутися з кліщів двофронтної боротьби, яка завжди має в собі поважну небезпеку поразки.

Ніхто не збирається передбачати дальший розвій подій і висловлювати свої думки, чи і третій раз Німеччина, тим разом із своїми партнерами з НАТО, попаде у стратегічні кліщі. Але незаперечним фактом є те, що в ментальності французів мілітарний союз з Москвою — байдуже, білою чи червоною — є історично оправданою клясичною політикою.

Виломлювання Франції з політичної спільноти Заходу дехто з європейських журналістів порівнює з виломленням Румунії із східного бльоку. Не зважаючи на наявну подібність (тут ЗДА, там ССРСР, тут НАТО, там Варшавський пакт), таке порівняння плитке і наївне. Ніяка західня потуга не наказувала Франції, що вона

має продукувати, ніхто сторонній не встановлює у Франції господарської і політичної системи, ніхто не вимагає вчити у школах мови і історії „старшого брата”, ніхто не наказує ставити пам'ятники визначним американцям або називати вулиці ім'ям визначних англійців.

На закінчення слід запам'ятати, що червоний Китай проголосив гуманну постанову: ніколи не вживати першим атомової зброї, ніколи не піддаватися атомовому шантажеві (тут Мао не висловився, хто шантажував Китай своїми нуклеарними засобами!). Тому, що подібні заяви склали вже всі члени „атомового клубу”, відпадає остання формальна перешкода у прийнятті червоного Китаю до цієї найдивнішої на світі спілки: мілітарної, а не гуманітарної.

Коли сьогодні тут і там гомонять про коекзистенцію з ворогами людства, то це ще не вказує, що до коекзистенції насправді дійде. Період позірної співпраці Заходу з комуністами, а зокрема з ССРСР, імперією російського народу, не є для нас ще поразкою. Мусимо і в таких умовах не дати себе збочити із того єдиного шляху, який веде нас до визволення.

сваволю влади, поневір'яння народніх мас, панування зла, насильства і брехні, яким протиставив справедливість і пошану до людини, що за них змагається герой роману. В образі Дон-Кіхота письменник виводить шляхетну, волелюбну людину, яка під впливом прочитаних численних романів, своїм змістом далеких від правдивого життя і сповнених фантастичними пригодами, сама не може реально сприйняти навколишніх подій і бачить у них вияви темних, чародійних сил. Стаючи на захист поневолених і скривджених, герой мужньо поборює перешкоди, зносить невдячність юрби, клини, наруги і в своїх переконаннях лишається незламний. Дії шляхетного ідеаліста-мрійника викликають сміх у людей, яким вони незрозумілі, і співчуття та повагу тих, які глибше пізнають його справжні задуми.

Подібно до Сервантеса Шекспір у молодих роках пройшов теж тяжкий шлях, здобув малу освіту і допомагав батькові в торгівлі. Переселившись до Лондону, він став у театрі помічником суфлера, актором, а далі і автором поем та драм.

Шекспір створює велику кількість різноманітних драматичних творів, пише веселі комедії, виводить глибоко життєві народні типи на зразок безжурного красномовця Фальстафа, у трагедії „Ромео і Джульєтта” оспівує всеперемагаюче кохання, в „Приборканні непокірної” висміює жіночі примхи і вередливість. В його історичних хроніках з минулого Англії події давніх століть перегукуються з сучасністю. Драматург не бачить межі поміж комедійними і трагедійними жанрами. Його комедії, як „Міра за міру” прибирають трагічний напрямок, деякі хроніки звучать як трагедії.

Шекспір переживав тяжкі сумніви, бачив страшне панування зла, зневагу найвищих ідеалів, несправедливість і фальш. В обличчі моторошної дійсності він замислюється над причинами зла та самою ціллю людського існування і ставить під сумнів саму потребу дальшого життя, вкладаючи в монолог Гамлета знаменні слова: „Бути чи не бути?” Влучно відзначив Іван Франко, що думки Гамлета віддзеркалюють душу самого автора. Свідомість підказувала йому потребу боротися і тим покласти край пануванню неправди. Але, як вказував Гете, Гамлетові при ясній свідомості обов'язку бра-

кувало сили волі, при глибині думок не вистачало рішучості.

Велич Шекспіра розкрилась у глибині його думок, у непохитному прагненні бачити тріумф добра над злом, перемогу справедливості. Він малював трагедію ревнощів („Отелло”), страхітливий розлад людських відносин („Король Лір”), злочини людини, поповнені в жадобі влади („Макбет”) і шукав протидії злу. В його трагедіях духи померлих і сама природа приходили на допомогу людині, коли вона не мала сили оборонити справедливість. Тінь убитого короля з'явилася до осиротілого сина, відкрила йому таємницю, хто був злочинцем-убивником, і спрямувала сина до відплати. Бірнамський ліс рушив на замок Донзінан, щоб повалити деспота, що прийшов до влади через убивство законного монарха і шляхом нових убивств хоче закріпити своє панування. Принципи справедливості мусить перемогти і невинність має бути доведена.

На запозичений від старогрецького письменника-мораліста Плутарха текст пише Шекспір трагедію „Антоній і Клеопатра”, в якій змальовує героїню в обставинах боротьби римського Заходу і грецького Сходу, на тлі величезної історичної катастрофи — упадку римської республіки і першого тріумфу цезаризму. Та коли Плутарх зобразив Клеопатру лише як кокетку і куртизанку, Шекспір додав їй ніжність, шляхетність, щирість та жіночу слабкість і виявив „чудове знання всіх тайників жіночої душі”, як відзначив Іван Франко. Мужня смерть героїні, якою вона викуплює свої гріхи, показала, що драматург у своїх шуканнях цілі життя і призначення людини почав знаходити не лише темні, але й світлі сторони.

Переборовши сумніви, Шекспір наприкінці свого творчого шляху висловив глибоку віру в тріумф вільної людини, засудив колоніалізм і поневолення слабших народів, змалював, як поосягненні заповітних цілей його герой, повернений на примусово залишену батьківщину, вже не потребує магічної влади над світом фантастичних сил, і добровільно зрікається її.

Використовуючи в своїй творчості тематику інших країн і народів, Сервантес і Шекспір були глибоко національними письменниками. Кожний з них висловив усе, що було своєрідне в характері його рідного народу — звичаї, вдачу і типи, через загальне і вселюдське роз-

Володимир Ласовський

АНУМ

Еміграційний дослідник культуротворчих процесів на Західньо-Українських Землях в період польської окупації, між двома світовими війнами, поза принагідними, в посіданні приватних осіб, матеріалами, ледве чи зможе подібати їх в чужих архівах та бібліотеках. Невідомо які спустошення в документації тих процесів поробила злочинна рука московського займанця, звиклого вже, за своєю варварською традицією, знищувати свідчення про культуру нашого народу, і що з них застане майбутній дослідник у звільненій батьківщині.

За браком докладних, джерельних матеріалів, можемо реконструювати ту епоху, спираючись на поданнях учасників чи свідків культурних процесів Галицької Волости. Це — єдиний спосіб запевнити тяглість і деяку повноту в закріпленні фактів, що їх мусимо передати історії нашого народу, історії такої багатой на болючі прогалини, що постали у значній мірі власне унаслідок легковаження подій сучасниками, які верстали історію нашого народу та його духовости.

В готуванні цієї короткої довідки про АНУМ у мене виринула ідея звернутися до Редакції „Вісника” з пропозицією спонукати учасників та свідків культуротворчих процесів згаданого періоду на ЗУЗ, різних секторів, до публікування на його сторінках коротких, як ось ця, довідок про: наукове, плястично-мистецьке, музичне, театральне, хореографічне, літературне життя та інші культуротворчі прояви, як ось, наприклад, мистецька фотографія, що досягла в той час в Галичині значного рівня, так що наші фотографи-мистці бу-

крив національні особливості свого народу так, як це пізніше широко розкривала в своїй творчості Леся Українка.

Віра в перемогу правди і справедливости, захист невинности, нагороду вірности, свободу поволенем, що її пронесли крізь усю свою творчість Сервантес і Шекспір, зробила їх всесвітньо відомими письменниками. Добре знані вони і на Україні. Слідом за Франком з його чудовими „Пригодами Дон-Кіхота” з'явилася ціла низка перекладів Сервантесових творів на українську мову. Починаючи від Куліша, багато наших поетів і письменників перекладали твори Шекспіра, що й досі не сходять з репертуару українських театрів.

У 350-ліття з дня смерти двох геніяльних письменників український нарід, що дав світові Шевченка і Франка, вшановує разом з іншими культурними народами пам'ять Сервантеса і Шекспіра.

Іван Левадний

ли нагороджувані на міжнародних виставках, музейництво і т. п.

Нагороджування таких довідок може дати надсподівано багаті та вартісні матеріали, що, належно опрацьовані та поповнені, можуть скластися на об'ємисту монографію української культури ЗУЗ між двома світовими війнами. Про важливість такої збірної праці, здається, зайво говорити.

З перспективи кількох десятків років, що відмежовують нас від культурних процесів на ЗУЗ того періоду, ми з подивом можемо оцінити їх та їхні досягнення. Можемо навіть визначити їхню повну оригінальність чи лише паралельність у віднесенні до розвитку тих самих галузей у західньому світі. Таким чином можемо дати достатню відповідь деяким нашим малькотентам молодшого покоління, що в своєму комплексі національної меншовартости „авторитетно” стверджують глибоку провінційність культурного життя Галицької Волости того часу.

Пишучи про АНУМ, я висвітлюю тільки певний відтинок плястично-мистецького життя. Для повноти слід висвітлити інші відтинки: постання, діяльність та ліквідацію відділу українського тайного університету у Львові, Гурток Діячів Українського Мистецтва, Товариство Прихильників Мистецтва, школа Новаківського та мистецький гурток його учнів РУБ.

**

АНУМ — це продовження тих процесів зорганізованого мистецького життя Західньої України, що почалися на переломі XIX та XX століть, вписавши в історію такі прізвища, як Устиянович, Труш, Крижанівський, Ковжун, Осінчук, Федюк і ін.

АНУМ — це в кожному відношенні: професійно-мистецькому, товариському, а навіть політичному (хто заперечить, що мистецтво не має свого політичного аспекту?!) вивершення тих скромних підвалин, що їх ставили перші піонери мистецького руху в Галичині, прагнучи до групового об'єднання, до виборення плястичній культурі належного місця в суспільстві, а з виборених позицій піднесення її до значення національно-виховного та репрезентативного чинника.

При тому не забуваймо, що до останніх днів існування Галичини як політичного поняття, діяла там офіційна настанова польського окупанта до українства або майже у всіх відношеннях заперечлива („в Галиції нема українцув), сон тилько русіні, українці сон в Росії”) або зневажлива, як до полінезійського племені. Ко-

ли ж і існували спроби збоку, наприклад, поетів чи професійних мистців-паястиків налагодити культурне чи професійне співжиття, або з'являлися в польській пресі прихильні статті до галицьких українців в признанні їхніх культурних досягнень у малярстві, музиці чи літературі, то це не змінювало ставлення польських урядових чинників та більшості польського населення Галичини до „русінф”. Такі обставини м. ін. були теж постійним поштовхом до організування та розбудови мистецького життя.

В АНУМ вдалося здійснити все те, що було недосяжною мрією мистця-патріота К. Уст'яновича.

Назва АНУМ (Асоціація Українських Незалежних Мистців) це парафразована назва АРМУ (Асоціація Революційних Мистців України) на східноукраїнських землях, що її „революційності”, як залежності від контролю окупанта та його вимог, протиставилося саме оте „незалежних”, що з'ясовувало повну творчу свободу анумівського членства.

Ідея організації АНУМ виринула саме в той час, коли Москва на СУЗ повела свої перші погромницькі акції проти українських творців культури, розвіюючи дорешти міт про суверенітет УССР бодай у ділянці культури. Десь після 30-их років Павло Ковжун та Михайло Осінчук вирішили покликати до життя таку мистецьку організацію, яка продовжувала б діяльність тих мистецьких зазбручанських об'єднань, що на них наклала Москва свою важку руку, а понадто, яка поднесла б на вищий рівень професійно-мистецьке життя Галицької Волости. Власне в 30-их роках можна і час було вже про таку організацію думати, бо, крім багатьох українських мистців, що проживали в різних країнах Заходу, зростало молоде покоління професійно кваліфікованих мистців у самій таки Галичині, що з них частина мала змогу завершувати свої студії закордоном, головню в мистецьких школах Парижу.

Організаційний комітет АНУМ, що став згодом постійною Управою, з таким розподілом функцій: голова — Ярослава Музика, секретар — Павло Ковжун, скарбник — Михайло Осінчук, почав нав'язувати контакти з усіма мистцями, порозкиданими у західньому світі, що з них більшість здобули поважні позиції в

чужому мистецтві. Список членів АНУМ помітно ріс, і Управа розбудовувала пляни своєї діяльності та кристалізувала характер молоді організації.

АНУМ організувала всіх мистців-українців вільного світу, мавши за свій осідок галицьку столицю, що, хоч і в польському поневоленні, мала в творчому та організаційному відношенні повну свободу.

Маючи в плянах постійне поповнювання рядів АНУМ мистецьким молодняком, Управа зорганізувала молоду АНУМ — групу студентів Варшавської Мистецької Академії, що вже кінчали студії і виявили таланти в працях, виставлених на одній із збірних виставок. Зв'язковим між Управою і групою був незвичайно талановитий, високоідейний Ярослав Гавран, замордований більшовиками за участь в підпіллі.

Умовою для прийняття в члени АНУМ були критерії мистецько-формального характеру. Крім того, що кандидат в члени повинен був відповідати вимогам професійної освічености, він повинен був виказуватися в своїй творчості зацікавленістю новими мистецькими процесами, що відбувалися в творчому світі. Якихось окреслених вимог приналежності до певних шкіл, творення в окреслених стилях в АНУМ не ставилося, тому аж ніяк не можна називати АНУМ ідеологічною організацією в розумінні якогось „ізму”, як це ще нині дехто робить.

Вслід за плянуваннями, що проводилися звичайно за чашкою кави у каварнях чи в приватних мешканнях, поступали дії.

Влаштовано низку індивідуальних та збірних виставок, в тому числі дві специфіковані: виставку графіки та виставку творчости обдарованих дітей і самоуків. Тоді то вперше виставлено праці нині ославленого Никифора. Виставка графіки була помітна тим, що, крім великої кількості графік на високому мистецькому рівні, зокрема серії книжних знаків (екслібрісів), виставлено вперше всі проєкти банкнотів та поштових марок УНР і гральні карти Нарбута. В числі мистців з Галичини та західнього світу показано в добрих репродукціях твори графіків із СУЗ.

Де поділася безцінна збірка банкнотних проєктів — годі сказати.

Польська та жидівська львівська преса кож-

ночасно рецензувала виставки АУНМ, підкреслюючи їх високий рівень.

Апогею своєї діяльності досягас АНУМ організуванням репрезентативної виставки малярства всіх членів з Галичини, західного світу та з участю світової слави чужинців, як Северіні, Тоцці, Удо, Брак, Леже та інших, що їх прізвищ уже не пригадує.

Тоді вперше Львів побачив виставку на такому рівні, що оправдано подратувало поляків, звиклих бачити себе в ролі культуртрегерів. Але з їхніх численних часописних рецензій бачилося наглядно визнання, що українська мистецька організація здобула повний культурний суверенітет в столиці Західної України. Цю виставку організував рухливий Святослав Гординський, що понадто був співредактором видань АНУМ.

Великим досягненням АНУМ був випуск декількох чисел чудово ілюстрованого журналу „Мистецтво”, що значно перевищував союветські видання під текстуальним і технічним оглядом і вповні дорівнював мистецьким виданням західного світу. З нагоди кожної виставки видавано на доброму папері багатоілюстровані каталоги.

Крім „Мистецтва” видано декілька незвичайно дбайливо оформлених монографій: Архипенка, Андрієнка, Глуценка, Гриценка, Кульчицької, а також альбом книжкових знаків.

Хтось може поставити запитання: а де ж то знаходилися засоби на такі поважні видавничі справи? Таж і в доляровитій Америці випустити нашим людям якусь книжку, ще й без вигляду на широкий збут, приходиться дуже туго.

Мені трудно було і тоді, трудно й тепер здогадатись, яким чином фінансовий референт, М. Осінчук, умів вмовляти наших багатших підприємців, директорів економічних установ і інших шляхетних меценатів ангажувати поважні суми на видатки, що мали мінімальні шанси на зворот. Але факт, що гроші на кожне заплановане видання знаходилися, і це свідчить про незвичайний хист фінансового референта та про жертвенність наших меценатів, аж ніяк не

мільйонерів, та їхнє розуміння важливості духовної культури.

Душею всіх починань АНУМ — виставок, видань, постійного нав'язування контактів з товаришами з-за кордону, потаємних контактів з товаришами зі СУЗ до їхньої ліквідації, деколи аж через кордони Фінляндії — був Павло Ковжун. На жаль, велетенське Ковжунове листування і його багатющій архів опинилися в загребутих руках московських наїзників, і з тим затратилися надзвичайно цінні дані для повного висвітлення діяльності цього щирого, аж до самозаперечення, патріота, визначного мистця-графіка.

АНУМ як професійна організація незвичайно заслужилася в тому, що посеред свого членства розвивала почуття товариської солідарності, готовості в допомозі та мистецько-світоглядомі толерантності. Вона залишиться зразком, що до нього можна буде колись у звільненій батьківщині рівняти всі професійні організації, і то в кожному відношенні. Повна ліквідація АНУМ наступила з моментом, коли московські займанці почали „налашдувати” у Львові мистецьке життя.

Мені, як наступникові Ковжуна після його смерті на пості секретаря АНУМ, на домагання голови оргкомітету Спілки Радянських Художників, довелося здати на його руки цінний документ-протокольну книгу АНУМ. Віддаючи, я добре розумів, що в цьому сумному акті замкнулася діяльність АНУМ. Так ось розвалилася дорешти струнка, як готична вежа, споруда.

Я сильно вірю, що якщо Захід буде заколисаний ерою „мирного співжиття” з російською комуністичною конспірацією, небезпека атомової війни буде в сто разів більша. На мою думку, комуністи, які проповідують сьогодні політику мирного співжиття, з хвилиною, коли уважатимуть, що мають 50% шанс виграти атомову війну, почнуть підлий наступ на ЗДА і інші вільні народи. Вважаю, що єдиним практичним запобіжним заходом проти атомової війни для ЗДА й інших вільних народів є безпосереднє поборювання комуністичної конспірації.

М. А. Фіген

ПРИЙМАЄМО ЗАМОВЛЕННЯ НА КНИЖКИ НАШИХ ІСТОРИКІВ :

ПРОФ. О. ОГЛОБЛИНА і ПРОФ. М. ЧУБАТОГО.

Мгр Юрій Кульчицький

УКРАЇНЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ В УССР

У висліді Визвольних Змагань українська національна самосвідомість, а з тим і українська наука на Наддніпрянщині зазнали великого піднесення. Переглядаючи теоричність українських науковців та мистців двадцятих років, цей короткий період можна назвати „ренесансом” української культури. Комуністичний уряд в перших роках свого існування не відважувався нищити українську науку і проводив політику „обрусенія” поволі та обережно. В той час вернулося з еміграції багато українських науковців, а між ними і Михайло Грушевський.

Користаючи з позірної свободи, постали на Україні різні історичні школи, або течії: а) „культурно-історична” або „соціологічна” на чолі з М. Грушевським; б) „соціально-економічна” Д. Багалія; в) „історично-економічна” М. Василенка та г) „марксистська” М. Яворського. Хоч усі ці течії в більшій або меншій мірі були перейняті комуністичною ідеологією, „національний дух і національний характер були основними рисами української історіографії в двадцятих роках на Наддніпрянській Україні”, — заявляє наш відомий історик О. Оглоблин.

Тому, що українські науковці протиставилися русифікації, вимагали української мови в університетах і творили індивідуальні риси української науки, московська комуністична езекутива заплянувала її знищити. На місце Всеукраїнської Академії Наук (ВУАН) в Києві поставлено московського наглядча в формі Української Академії Наук УССР, якою вже довгі роки керує москаль О. Палладін.

Поборюючи „буржуазно - націоналістичну історичну схему” М. Грушевського, советський уряд стягає старенького історика з Києва до Москви, і в 1934 році він умирає. На місце історичної схеми М. Грушевського Москва ставить свій власний витвір — „звичайну схему”, що стає основою основ советської української історіографії. Ця схема спирається на такі три міти: а) концепція „єдиної руської народности”, згідно з якою Москва є спадкоємницею Київської Держави (України); б) концепція „воз’єднання України з Росією”, яка з мілітарно-

політичного Переяславського договору робить акт об’єднання двох „русських” народів; в) концепція „спільної батьківщини”, колись царської Росії, а тепер Советського Союзу. Порушення цієї накиненої Московою схеми є порушенням авторитету комуністичної партії.

Щоб не попасти в категорію „буржуазних націоналістів”, українські історики в УССР мусять точно додержуватися директив партії та її антинаукового винаходу — „звичайної схеми” і за найвищі наукові авторитети вважати Маркса-Енгельса та „клясників марксизму” на чолі з Леніним. В таких обставинах їхні історичні праці, бідно документовані (не всі документи доступні українським історикам), сперті на півфактах, перетикані комуністичною фразеологією, фактично є псевдонауковими працями.

Московську наукову політику та русифікацію на Україні довершують комуністи такими способами: а) підпорядкуванням високої освіти московському центрові; б) добром наукових кадрів; в) спрямуванням українських кадрів поза межі рідної землі (36.4% українських науковців працюють поза межами України) та г) розподілом фінансів за вказівками КПСС. Внаслідок такої політики 51.7% науковців на Україні — не українці.

Українські історики в УССР не можуть писати про Княжу добу, бо це — домена російських істориків. Про Визвольні Змагання теж не можна писати українцям, бо це — домена проводу КПСС, який перекручує, фальсифікує факти, виходячи поза межі не тільки української історіографії, але й історичної науки взагалі. Українському історикові припадає писати праці на такого роду теми, як: „Українсько-російські зв’язки і впливи на економіку і культуру України”, „Боротьба проти чужоземних загарбників”, „Братерська допомога російського народу Україні”, „Советська Вітчизна” і т. д.

Ось так виглядає українська історіографія на Україні. Старовинні греки казали, що навіть боги не можуть змінити минулого. Советський історик не тільки може, але й повинен це робити.

Пишучи про українську історіографію, проф. Олександр Оглоблин зазначив, що примус

В. Давиденко

АНТИЛІТЕРАТУРА І ПСЕВДОКРИТИКА

Численні виробничо-колгоспні повісті, що протягом десятиліть появлялися і появляються в Україні, і тепер модні кількасотсторінкові „інтелектуальні романи” в студентських колах іронічно називають „гросбухами”, а їхніх авторів, що справді мають більше спільного з бухгалтерією, як з літературою, — ремісниками.

У советських видавництвах щороку укладають широкі видавничі пляни, письменники та поети ті пляни виконують, але читачі їхніх творів... не читають. Соцреалістична література припадає на полицях книгарень порохом. І це однакові, чи українською, чи російською мовою писаних, бо читач не має до неї довір'я, вважає її вульгарною пародією на таке життя, яким воно є.

А проте, на Україні дуже люблять читати. Порівняльна статистика, без сумніву, поставила б Україну на одне з перших місць у кількості щороку прочитуваних книжок.

Що ж там тепер читають наші люди?

Як свідчать бібліотекарі у своїх принагідних дописах, найбільшим попитом користуються

уживання „звичайної схеми” — це ознаки гнилини, руїни і тління не української, а советської історіографії. Зло породжує зло, яке неминуче, раніш чи пізніш, повертається проти того, хто його породив”.

В тяжких матеріальних умовах, не маючи доступу до історичних джерел на батьківщині, велику працю ведуть українські історики на еміграції. Поява Енциклопедії Українознавства в Сарселі, у Франції, спричинила прискіпшену появу Української Радянської Енциклопедії в Києві. Після виходу в Нью Йорку праці про Собор св. Софії, вийшла праця про цей самий Собор в Києві. Конкуренцію між еміграцією та Українською ССР завважили навіть чужинці. В ньюйоркській газеті „Новое Русское Слово” з 29 липня 1961 р., у статті „В пошукуванні правильного рішення”, В. Дімін пише: „В якій мірі діяльність українських емігрантів нервує київських гавляйтерів видно з того, що київський советський уряд не тільки мусить заповняти своїх громадян, що Советська Україна є

перекладна література — французька, англійська, американська, а також твори клясиків і взагалі „дореволюційні книжки”. Мають попит також далекі від дійсности „полегшені” пригодницько-детективних і шпигунських жанрів книжки, позбавлені „ідейного навантаження”, автори яких маніпулюють нехитрими схемами з обов'язковою центральною постаттю героя-чекіста чи хороброго прикордонника, що викривають американських шпигунів та інших „злочинців”. За новими книжками, розкритикованими офіційною критикою, як „ідеологічно невитримані”, за новими збірками поезій, що в них критики добачають якісь ереси, люди буквально полюють, бо ті книжки та збірки в книгарнях відразу розкупувають.

При всій своїй фанатичній упертості й засліпленості кремлівські ідеологи не можуть не бачити, що так званий соціалістичний реалізм, як накинена партією псевдомистецька і псевдореалістична метода літератури, є тим головним гальмом, що спиняє і паралізує розвиток цієї основної ділянки духової творчости.

вповні суверенною республікою, але змушений ще й починати своєрідну конкуренцію з емігрантами”.

Відкидати все, що виходить з советської України, як зло, було б з нашого боку хибним підходом до проблеми української науки. Немає сумніву, що багато видрукуваних там праць можуть служити українським історикам тут, на еміграції: між півправдою і партійною половою часом знаходяться цінні факти, до яких не мають доступу емігрантські історики.

Посилення наукової праці на еміграції, отже збагачення української культурної скарбниці повинно бути головним мотивом наших науковців. На такому становищі мають стояти передусім молоді українські історики, тримаючи тісний духовий зв'язок з старшими істориками, щоб не згубитися в ідейно чужому науковому світі. Немає сумніву, що їхні успіхи стануть колись успіхом та здобутком всієї української науки.

Соцреалізм як метода фальшивого — на догоду партійної лінії — змальовування дійсності, був одною з найбільш характеристичних прикмет сталінського періоду, і те, що цієї антилітературної методи мусять додержуватися письменники й тепер, глибоко і боляче відчуває молода генерація літераторів. Стараючись виборсатися з мертвотних рам соцреалізму, молоді советські письменники та поети шукають виходу у західноєвропейських літературних зразках, але й тут натрапляють на непробивний мур партійної цензури і неписаних заборон.

В таких умовах, природня річ, домінує в советській літературі виплеканий ще в часах Сталіна тип письменника-приспосованця, халтурника, літературного ремісника, який, у своїй плідній „творчості” взоруючись на старшої генерації „інженерів людських душ”, продукує книжки без щирої пристрасти, виводить шаблонних героїв, подібних один до одного так, як фабричні конвеєрні вироби.

Достосовуючи свої твори до останніх постанов і рішень партії, ці літератори навіть глибокі особисті драми відірваних від родин молодих людей на цілих землях чи випускників середньої школи, що не мають можливості дістатися до університету, обертають на веселі водевілі, бо ці їхні видумані герої „відкривають своє справжнє покликання і знаходять рожево-цвітне щастя... без відриву від виробництва”.

Катастрофічний занепад советської літератури, як ідейної зброї, щораз більше непокоїть Москву. Відзначений у великій мірі з політичних мотивів нобелівською нагородою чотири томовий „Тихий Дон” М. Щолохова написаний був ще в сталінських 1928-40 роках. Поза тим „великою” советською літературою західній світ зовсім не цікавиться. Твори советських письменників перекладається переважно на мови країн комуністичного блоку і поширюється їм там так само, як в СССР — у пляновому порядку по державних книгарнях, де вони лежать без руху. Тож, не зрікаючись партійности в літературі, її пропагандивного наставлення, московські ідеологи даремно жадають від письменників і поетів „боротися за високу художню якість творів”, марно вимагають від них „епіхальних творів”.

Особлива роля припадає тепер советським критикам, що опинилися між двома вогнями:

вимогами партії і вимогами справжньої літератури.

У дискусії, що останнім часом розгорілась на тему занепаду літератури, акад. В. Виноградов, фактично заперечуючи придуману за Сталіна нову літературну методу, відрізняє в советських літературних творах останнього періоду „уламки псевдокласицизму, і відгомін сентименталізму, нерідко з міщанським присмаком, і каламутні потоки натуралізму, і свіжі струмені реалізму, і стрімкі ручаї модернізму”.

Літературознавець Василь Лисенко в харківському „Прапорі” намагається з партійних позицій вияснити „парадокси книжкової полиці”. Звичайно, на його думку, виною всьому є халтурники і — надміру толерантні критики, що „мирно співіснують” з халтурниками. Винні також, на його думку, „впливові дзвінки” з кабінетів високих начальників і авторитетні письмові меморандуми.

„У нас нині, — пише В. Лисенко, — друкується практично все, що пишеться. Природнього добору і відсіву, контролі карбованцем і читацьким запитом немає. Навпаки, щоб пропустити весь „живий потік”, видавництва подрібнюють тиражі, замість потрібних і корисних книжок випускають брак, який мертвим вантажом лягає на полиці бібліотек...”

М. Твердовський, редактор журналу „Новый Мир”, недавно виведений зі складу ЦК КПСС за вміщення „контroversійних” творів, заявив, що „обсяг деяких сучасних літературних творів обернено пропорційний до їх мистецько-естетичної вартости”.

А. Головка, О. Гончар, О. Довженко, М. Стельмах — високоталановиті українські письменники, які вміли в умовах найжорстокішої цензури, стоячи на позиціях соцреалізму, знаходити щілини, щоб крізь них кидати промені справжнього таланту на свої твори. Але, читаючи навіть їхні твори, кожний інтелігентний читач раз-у-раз натрапляє на пропагандивні аксесуари, що викликають нехіль. Що ж і казати про пересічних письменників, які творять обличчя кожної літератури!

Літературних диктаторів у Москві непокоїть мовчання замотеличених вимогами партії провідних советських критиків, які мусять навчати письменників, як треба писати „епіхальні твори”. „Тривожний процес „академізації” нашої критики триває, — пише в „Прапорі” В. Ли-

ДУМКИ З НАГОДИ 25-РІЧЧЯ 30 ЧЕРВНЯ 1941 Р.

Цьогорічне святкування історичного Акту відновлення Української Державности 30 червня 1941 року пройшло в Америці під знаком бенкетів у Нью Йорку та Вашингтоні. Це американський звичай відзначати осіб чи події бенкетами з високими вступами, однак ми звикли до багатолюдних святкових академій, концертів чи зібрань, призначених для всіх, а головне — для молоді. На рідних землях улаштували їх найстарша наша культурна організація „Просвіта”: Матірне Товариство у Львові, філії в повітових містах і читальні по селах. Ці святкування були всенародними, ніхто не ухилився від участі в них. Майже вся наша громада брала участь у Святах Державности, Листопадових, Героїв у Зелені Свята, у пам'ять Шашкевича, Шевченка, Франка...

сенко. — з багатьох газет і журналів майже зник бібліографічний відділ, не кажучи вже про ділові, проблемні статті". Натомість множитья і розпаношується літературно-критичний дріб'язок із своїми „компліментарними і панегірично-ювілейними, графомансько-елігонськими або дилетантсько-компіляторними статтями, що промощують шлях найбільш активній, наступальній халтурі".

Як приклади літературних творів, „не вартих дірки з бублика", В. Лисенко наводить повісті Д. Вишневецького „Риси твого обличчя", Б. Сороки „На шкільній лаві", „Молодята", „Береги ждуть закоханих", „Відкрий мені серце", М. Степанюка „Перекотиполе", тетрологію П. Гандзюри, трилогію П. Резнікова „Селяни" та ін. Усі ці і подібні соцреалістичні вигоди, — а становлять вони абсолютну більшість творів сучасної советської літератури, — свого часу дістали високі оцінки рецензентів і критиків. І ніхто з тих рецензентів та критиків тоді не завважив, що, поза „ідейним навантаженням", у тих творах „беззмстовні сцени і довірільні епізоди, загальні школярські істини, картонові пристрасті манекенів, магнетофонні діялоги і сіра маса випадкового, непотрібного..."

В. Лисенко змушений признатись, що в Україні читач іде попереду критики, що в ньому витворився „стійкий захисний рефлекс" на халтуру, і вимагає, щоб література відмежувалась від антилітератури.

Але що тоді залишиться від советської літератури? І що тоді робитимуть советські критики?

Це були справді національні маніфестації, що об'єднували всіх українців на західноукраїнських землях, за вийком т. зв. старорусинів і москвофілів, що їх число зменшувалося з кожним роком.

Українські центральні в Америці (УККА) і в Канаді (КУК) не спромоглися з нагоди 25-річчя Акту відновлення Української Державности влаштувати загальнонаціональні святкування з участю всіх українських організацій, а головне молоді. Це — сумне явище, яке впливає із незнання чи нехтування подій з-перед 25-ох років. Дуже легко сьогодні критикувати недоліки, недосягнення тодішніх наших діячів, що відіграли головну роль в пам'ятних червневих днях 1941 року, коли розгорілася смертельна боротьба двох мілітарних колосів за володіння українськими землями. Творці-архітекти Акту 30 червня 1941 р. зробили все можливе, щоб перед усім світом виявити незламну волю українського народу до свого власного, незалежного, державного життя. Цей вікопомний Акт урятував честь українського народу, змив з нього тавро германофільства, що тяжіло над ним від часу підписання Берестейського миру в 1918 році, відкрив двері до західного світу, що були замкнені для наших дипломатів у часі визвольних змагань після першої світової війни.

Хто був свідком, учасником і сучасником Акту 30 червня 1941 р., той ніколи не зможе забути отого піднесення духа серед українського народу не тільки на західних, але й на центральних українських землях. З якою радістю й надією вітало українське населення відновлення української державности — свідчили масові маніфестації по всіх містах Західної України, а вістки про них летіли далеко на схід, над Дніпро, і заставляли тисячі червоноармійців кидати зброю і заявляти свою готовність боротися за Українську Державу!

Хто цього не переживав, не пам'ятає або не хоче пам'ятати, стоячи на засаді „якщо не буде України під проводом моєї партії — тоді не треба ніякої!" — той мусить простудіювати докладну історію отих „жорстких, як вовчиця", часів, що попередили Великий Акт, вічнопам'ятний останній тиждень червня 1941 року, і наслідки цього Акту, що за нього пролили свою кров найкращі сини й доньки українського народу.

Але тут натрапляємо на зовсім незрозумілу річ: творці, архітекти й головні діячі цього Акту не подбали зібрати всіх матеріалів про нього і видати їх великим накладом, щоб у кожній українській хаті, в кожній українській бібліотеці, родинній і громадській, вони пригадували про ту історичну подію, з різних причин недоцінювану, критиковану, легковажену, хоч вона заслуговує на вічну і славну пам'ять!

Промовці на червневих роковинах не мають джерельних, історичних матеріалів і тому мусять користуватися принагідними, святковими статтями, що не охоплюють усіх подій і обставин тих часів, або споминами учасників чи сучасників, що не всі підходять речеву й об'єктивно до цієї важливої теми.

І. Дурбак

СКЛАДАЙТЕ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД!

Б. К-ий

25 РОКІВ ТОМУ

(СПОМИН)

На волі

З початком польсько-німецької війни літаки збомбардували місто Седльце коло Варшави, знищили частину тюрми, і адміністрація звільнила політичних в'язнів. Зосталися в тюрмі тільки ті, що мали доживоття.

Наша група з 13 осіб, на чолі з Іваном Климовим, щасливо добилися до рідних сторін.

Тільки два дні я тішився батьками і рідними у своїм селі. Прийшов наказ від Мармаша-Климова зголоситися у нього. Я попрощався з ненькою, сестричками і в позиченому плащі, бо мій лишився в тюрмі, помандрував через Радехів окремих зв'язком з села Ордова на Поторицю над Бугом.

Чи не Василь Макар узяв там мене під свою певну руку і доставив на призначене місце. Гнітючий біль сповнив моє серце, коли я довідався, що його молодшому братові Володимирові, з яким я ділив миршаву долю по тюрмах в Равічу і Седльцах, який був моїм учителем життя і другом по організаційній роботі в Сокалі, у той час в лікарні ампутували ногу, ранену відламком гранати в дорозі з Седлец додому.

Іван Климів віджив після тюрми. Виглядав свіжо, хоч на тілі не прибув. З нього ніби випромінювала невичерпна енергія.

— Ти підеш на Холмщину з Дмитром Маївським українізувати наші спольщені села, — сказав він мені коротко і виразно.

На Холмщині

Інтелігентне обличчя і розумні очі притягали людей до Дмитра Маївського. Правою його рукою був М. Шевчук, холмщак, дуже офіційний і закопсований. Він провів нас заболоченими дорогами до села Богородиці коло Грубешова.

Шкільний інспектор Самохваленко призначив мені село Міняни, і туди помандрував я з Степаном Савчуком.

Холмські селяни з золотими серцями допомогли нам влаштуватися в знищеній війною школі, і ми почали вчити їхніх дітей читати й писати по-українськи. Рідною мовою говорили вони добре. Бувало холодно і голодно, та успіхи праці були тим, що запалювало енергією наше молодецьке життя.

Так минуло кілька місяців.

— Годі тобі марнувати свій вік у Мінянах, — сказав при організаційній зустрічі Іван Климів, — тебе чекають важливіші завдання. А втім, можеш поїхати на місяць на відпочинок. Маємо змогу послати кількох друзів на курорт.

— Волію роботу, як відпочинок, — була моя коротка відповідь.

— Тоді передай свою референтуру комусь із найкращих і зараз по Різдві зголосися в Кракові.

Перша зустріч з Провідником

У Кракові на квартирі нас було готових в похід на Україну п'ять друзів: я, Кублій з Волині, Шпак з Бережанщини, Бойко з Бережанщини і ще один, прізвища якого не пам'ятаю. Від Миколи Климишина ми вже мали всі потрібні інформації і доручення. Цей поставний мужчина справив на нас миле враження. Його авторитет у наших очах був великий ще з Варшавського процесу в зв'язку з убивством міністра Перацького. Це був той Микола, що відмовився від зізнань перед польською поліцією. Своїм спокійним голосом викладав він нам важливі речі, які треба було вивчити напам'ять.

Здавалось, що ми когось очікували.

І от хтось застукав до дверей.

— Увага! — впав різкий наказ від людини на порозі. — Провідник іде!

— Струнко! — скомандував Климишин і поправив наш ряд: — Вправо глянь!

На порозі появилася невисокого росту з сірими, пронизливими, а разом спокійними очима чоловік, якого я мав нагоду бачити у студентській харчівні в Кракові.

— „Затям собі цю велику людину!“ — сказав мені тоді Галамай.

Це був Степан Бандера.

Серце скоріше застукало, захвилювалось, а очі вп'ялися в Провідника, який керував ОУН на ЗУЗ. Для кожного з нас, смертельних сіромах, найбільшою мрією було побачити його хоч раз у житті.

— Слава Україні! — привітав нас Степан Бандера.

— Вождеві слава! — відповіли ми.

Провідник говорив про наші завдання в підпіллі на Україні, про московських большевиків, про їхні нові методи переслідування українських націоналістів та про наші нові форми боротьби з ними за волю України. Чітко і виразно змалював нам умови, які нас чекають. Найосновніше наше завдання, — сказав він, — підготовляти мережу адміністраційних працівників на всіх ділянках народного життя в майбутній українській державі. З виконанням цього завдання треба поспішати, бо події йдуть швидким темпом, і нам невідомо спізнатись.

— Ви мусите бути приготовані на найгірше, — сказав Степан Бандера. — Мусите бути готовими вмерти, коли буде в цьому потреба. Пам'ятайте, що ОУН покладає на вас велику справу, за яку можете вмерти, але яку не смієте зрадити. Вірю, що не заведете надій Організації. Ідіть з вірою, і хай вам Бог допоможе!

Підступив до нас, подавав кожному руку на прощання і бажав успіхів. Його розумні очі приймали мене наскрізь. Він читав мої думки і зогрівав серце до змагу.

Провідник відійшов, залишивши в наших серцях віру і запал. Ми стояли наче заворожені, і тільки його

слова відбивалися відгомоном в наших душах. Це був дійсний Провідник.

Бій на кордоні

У хаті над Бугом, в Кристинополі, зібралося 12 мужчин, як апостоли нової ідеї. Ми були готові до маршу. Чотирьох узброєних людей приділили нам, як охорону при переході через кордон. Іван Климів перешукав наші кишені, портфелі, чи не маємо при собі чогось зайвого, компромітуючого. Кожному з нас видав документи з большевицькими печатками, якими ми мали користуватися на місці постою.

— Готово! — сказав Климів. — Ви всі випробувані члени ОУН, які не заломилися в руках польської поліції. Пережили роки тюремного життя, яке вас загартувало. Я вірю, що й НКВД не маємо при собі чогось зайвого, компромітуючого. Кожному з нас видав документи з большевицькими печатками, якими ми мали користуватися на місці постою.

— Готово! — сказав Климів. — Ви всі випробувані члени ОУН, які не заломилися в руках польської поліції. Пережили роки тюремного життя, яке вас загартувало. Я вірю, що й НКВД не маємо при собі чогось зайвого, компромітуючого. Кожному з нас видав документи з большевицькими печатками, якими ми мали користуватися на місці постою.

Пролунала команда, і ми поодиночі, під прикриттям

ночі, пішли до берега Бугу. За дротами кордону нас зустріла застава. Наша охорона її швидко зліквідувала, і шлях до лісу в напрямі Волині Комарової був вільний. В лісі мали чекати на нас коні і сани. Тим часом там же у лісі розташувався відділ НКВД, який прийшов увечері і не встиг розміститися в селі. Так ми несподівано натрапили на цей військовий табір.

Вив'язалося кілька боїв, в яких згинуло двоє наших друзів: Пшеничний з Волині, провідник першого пробосвого відділу, якого особисто номінував С. Бандера, і командант охорони Запівочний. Двох друзів поранено. Ми розпорошились, намагаючись видістатися з лісу, але до ранку нас вилунали майже всіх. Про одного ми ніколи не довідалися, що з ним сталося.

В тюрмі НКВД

Кошмар большевицької тюрми і допитів у Сокалі, а опісля у Львові на Замарстинові, Лонцького і Бригідках донині не сходять мені з пам'яті. Ті жорстокі події не раз приходяться переживати уві сні.

Годі описувати всі ті витончені методи фізичних і моральних тортур, що їх застосовували до нас здегереровані тварини з НКВД. Більшість в'язнів по кількох допитах і тортурах заломлювалися і говорили все, чого вимагали від них большевики. Частина трималася місяцями, але кінець-кінцем заломлювалася і теж признавалася до вини. Після того їх фізично вже не тортували. Але чи зберігали вони спокій духовний, того сказати я не міг би. В'язнів, від яких НКВД хотіло добитися негайно відомостей про осіб, що не співали себе законспірувати на волі, так тортували, що протягом ночі замучували насмерть, якщо не зраджували таємницю.

... До камери на Замарстинові принесли на коцові напівпритомну людину. Я прилякнув коло цієї жертви, щоб довідатися, за що її так мучили. Здається, прізвище або ім'я цієї людини було Гринь. Говорив він дуже тихо і уривав речення. Але я зрозумів, що злов-

лено його, коли він переходив кордон. Нещасний хотів передати вістку на світ, що він не зрадив нікого і вмирає з чистою совістю за визвольну справу. При нім знайшли якісь компромітуючі матеріяли. Питав, чи сьогодні Великдень, і намагався усміхнутись. Може плянував когось дорогого стрінути на Великдень. За пару годин помер.

Таких невідомих героїв було більше. Яка шкода, що не можу пригадати їх прізвищ.

Іванів з Золочівщини так тяжко був битий на допитах, що м'язи на його стегнах відгнивали. Я, як міг, ходив коло нього, промивав його гниючі рани.

Частина в'язнів, вольових і твердих, як граніт, була готова згинуть в найтяжчих муках. Це були не лише провідні члени ОУН, але й звичайні рядові члени, що виявляли таку високу витривалість, яку на волі ніхто собі не уявляв. Таких в'язнів кати-психологи з НКВД хоч і піддавали тяжким тортурам, але найбільше мучили морально, сподіваючись в такий спосіб їх заломити. Ті в'язні ішли свідомо на „перегони" з НКВД: хто довше витримає. Декому з них пощастило вийти на волю, але більшість була замордована відразу ж після вибуху війни.

Як виходить із акту обвинувачення проти 56 жінок-націоналісток, яких судили у Львові на Богоявленській Свята 1941 року, 27 з них не призналися до вини. Відсотково більше мужчин признавалося у приналежності до ОУН, але вони не виявляли інших членів. Багатьох „всипав" Максимів. У моїй камері сиділи з того процесу студент медицини Т. Коцюба з Дрогобича і І. Сорочівський та Арпад Березовський. Тож через них я мав нагоду читати акт обвинувачення, який їм доставили. Це було тому, що НКВД з тієї справи робило так звані показові процеси. Усі ті підсудні жадного духового заломання чи страху перед карою смерті не виявляли. Максимів заломився після того, як його „всипала" панна Мороз зі Львова, і свій жаль з цього приводу висловив перед друзями в судовій залі. Мороз також була арештована, але по якомусь часі звільнена з тюрми. Годі сказати, за яку ціну. Максимів про це міг знати більше.

Найгірше дошкуляли в'язням тіснота, бруд, воші та блощиці, а також у великій мірі голод. Гігієнічні умови були жахливі. У Бригідках не було ні ліжок, ні матраців, бо ті, які були ще за польської адміністрації, стерлися на порох і їх викинули. Тож в'язні покотом лежали на підлозі. Камери сповнював сморід від „параші-кібля", вміст якого переливався через вінець, бо виносити і випорожнювати вночі це начиння не дозволялось. „Параша" мусіла чекати ранішніх годин, а за той час потічки нечистот розпливалися по камері.

В'язні-націоналісти не дармували. Все хтось когось навчав, відбувалися лекції чужих мов, техніки, математики. Політичний вишкіл відбувався потайки від інших непевних в'язнів. Таких завжди мали на оці, і змінювали тему, коли вони підходили до гурту. На знак „маєш брудне вухо" прелегент оповідав якусь банальну історію. Так ми святкували національні свята, відзначали героїв. Релігійні свята святкували явно, і в них брали участь всі, навіть поляки.

Часом камери порожніли до половини. Це було тоді, коли транспорти з в'язнями від'їжджали на далекий Сибір. Та вже другого дня до камер прибували нові мешканці. Хвили арештів проходили систематично по Львівщині і інших областях. Львів був центром для всіх в'язнів, навіть з Буковини привозили їх до цього міста.

Вибух війни

У неділю раненько над Львовом загули мотори літаків. Десь недалеко загриміли гармати.

— Війна! — пронеслося радісне слово по камері. Але зараз же холодний розум запитав: „А може це не війна, а тільки маневри?“

— Війна, я пізнаю гуркіт німецьких літаків і постріли протилетунських гармат! — авторитетно заявив старшина польської армії.

Усі сумніви розвіяли бомби з літаків, які так струнули грубими мурами Бригідок аж шиби задзвеніли.

Перша хвиля радості минула. Постало страшне питання: „А що буде з нами?“

На це питання скоро прийшла відповідь. Вплудне 22 червня на коридорі зчинився рух. З камер викликали поодиноких людей не так, як звичайно: „к“, „м“, „д“, а на повні прізвища. Обсерватори прилипли вухами до дверей.

З нашої камери викликали моїх трьох знайомих: Івасика з Городка, з яким я сидів у польській тюрмі, Харчуна з Радехівщини і Безпалка з Золочева, який був оборонцем у нашій справі в Золочеві. Сімох викликали з нашого коридору, і всіх босоніж погнали в підвал. Незабаром почули ми глухі стріли. Так закінчився життєвий шлях цих в'язнів, які очікували волі.

Після того з камер викликали групу за групою, і всіх гнали до підвалу або до пивниці під тюремною каплицею. Коли й там місця не стало, в'язнів розстрілювали на подвір'ї над ямами, які потім закопували, при чому в той же час поза мурами тюрми зчиняли стрілянину з кулеметів і з малої гарматки. Це, мабуть, для того, щоб відвернути увагу населення від розстрілів у тюрмі.

З понеділка на вівторок уночі енкаведисти залишили тюрму, і кілька сотень жінок вийшли на волю: двері їхніх камер розбили в'язні-послугачі. Понад десять тисяч в'язнів зложили свої кості у самих Бригідках. Чи зуміє історик описати трагедію тих ідейних націоналістів, які саму смерть прийняли як законне явище на шляху своєї боротьби? Варто відзначити ці жертви з нагоди 25-ліття. Та не тільки у Львові вони гинули, — гинули по всіх тюрмах Західньої України.

Знову на волі

Наша камера порожніла поступово. З понад сотні в'язнів у перший день вибуху війни лишилося нас дванадцять. Знеможені й вичерпані з голоду і спраги, з порепаними до крові устами, з запаленими очима підпирали ми своїми немічними тілами холодні мури. В камері стояла тиша. Ніхто не говорив, кожний жив

своїми думками. Пошепки молились і чекали на свою чергу.

Врешті двері відкрилися, всіх нас випровадили на коридор і загнали до останньої камери, де з інших камер назбиралося біля 60 осіб. Незабаром викликали знову групу і повели на подвір'я. Та вже по решту енкаведисти не вернулись, бо над Львовом вже низько кружляли німецькі літаки і гарматні стрільня перелітали понад містом на Винники.

Нас звільнили з тюрми українські підпільники, яких привели ті в'язні, що обслуговували тюремну кухню.

Додержуючи даної в тюрмі обітниці, я пішов до св. Юра подякувати Матері Божій за опіку. Зібрав кількох друзів, які Львова не знали, і з ними пішов під браму храму. Там довго вагалися нас пускати, боялись провокації, та врешті, коли я заявив, що знаю о. Кладочного, а членові Служби Безпеки ОУН подав прізвище і останнє псевдо Івана Климова-Легенди — брама відкрилася, і монах нас завів в підвал. Мешканці св. Юра щойно від нас довідалися про трагедію в'язнів у Бригідках.

Нам дали по кусневі хліба, по яечку і по філіжанці чаю. Але годі було спожити ту їжу, бо зуби вилізли з ясен і горло висохло. Проте, випивши чай, ми таки підживилися хлібом і яйцями.

Про опіку, яку нам дали в храмі св. Юра, треба було б окремо написати спомин. Це було велике ризико для всіх його мешканців, а передусім для Князя Церкви митрополита А. Шептицького. Та Слуга Божий Андрей звелів нас примістити без огляду на наслідки. Треба пам'ятати, що в місті були ще большевики, і Городецькою на схід їхали частини червоної армії і НКВД. Ревізія могла появитися кожної хвилини.

Другого дня для нас відслужено вдячний молебень, хоч не всі ми мали сили бути на ньому присутніми. Я дякував Всемогучому, що дозволив перейти страхіття і вийти на волю, молився за душі тих друзів, що лишилися в тюрмі.

30 червня 1941 року

Надворі щойно світало. Я ходив по городі Юра, щоб в разі потреби заалармувати друзів і дати їм можливість тайним виходом вийти з підвалів.

Десь на Янівській спалахнули ракети. У місті було тихо: один ворог відійшов, а другий ще не ввійшов. Десь працювало українське підпілля. І тільки коли зійшло сонце все вийшло наверх.

З Янівської на Городецьку, а далі на Петра Скарги маршував відділ німецького війська. Лінія фронту переходила через місто. На вулицях появилися маси народу.

Я стояв на вулиці і дивився на німецьких вояків, обвітраних і закурених пилюгою. Попереду колони ішов молодий старшина, щуплий, з орлиним носом, дивлячись вгору на храм св. Юра і наче всміхаючись до нього. Народ кидав воякам квіти. Вояки віталися „Слава Україні“, і мені було дивно, що німці так вразно вимовляли „л“. — „Це так, щоб приподобатися українцям“, — подумав я собі. Якось молода панна підбігла до старшини і передала йому китицю черво-

НЕВИЯСНЕНА СМЕРТЬ КНЯЗЯ НАКАШІДЗЕ В МЮНХЕНІ

У німецькому тижневику „Дойче Вохен-Цайтунг” Ганс Брукнер вмістив свої міркування з приводу недавньої смерті грузинського політичного діяча і генерального секретаря АБН, князя Ніко Накашідзе.

Автор статті ставить під сумнів природність смерти кн. Накашідзе хоч би тому, що лікарі незадовго перед смертю ствердили добрий стан

них рож. Старшина прийняв і привітався з нею, як з сестрою, поцілунком. Я добре знав про німецьке панування в т. зв. Губернаторстві і думав, чи інакша доля чекає українців.

Натовп народу потягнув мене з собою на гору. Саме в той час на вершок брами св. Юра піднімався величезний синьо-жовтий прапор. З усіх сторін до храму вливалися потоки людей.

Українською мовою впала команда віддати почесні прапорові. Вояки вдарили чобітьми об брук і звернули голови на прапор. Перед митрополичою палатою знову впала команда.

Пропхавшись крізь натовп, я пізнав у старшині Романа Шухевича. Ми сердечно привіталися, і він сказав: „Ну, слава Богу, що ти живий, а ми вже відслужили по тобі панахиду!” І тут же пояснив, що військовий відділ, яким він командує, це — Український Легіон.

— Це — зав'язок майбутньої Української Армії, — сказав Роман Шухевич.

Він дав перші доручення для Проводу ОУН на Львівську область від найвищого організаційного Проводу і зарядив перевести реєстрацію військовиків, щоб обсадити ними найважливіші пункти у Львові.

Роман Шухевич запропонував мені, щоб я повідомив присутніх про те, що буде проголошене відновлення української держави і створений тимчасовий Український Уряд. Хоч як я не хотів виступати, але на його вимогу повідомив усіх приявних про цю радісну новину.

Ще того самого дня з його доручення створено тимчасову Команду Львова, яка зорганізувала українську міліцію.

У бюрі Команди ми вперше слухали з львівської радіовисильні ім. Є. Коновальця маніфест, в якому проголошено відновлення української державності. Ця новина справила на всіх надзвичайно сильне враження. Пані плакали з радості. Я радів з ними, а тим часом у душі нуртували сумніви і непевність за долю молодій держави, через яку проїздили німецькі танки.

Мої сумніви були оправдані: другого дня Іван Климов розповів мені про пляни Німеччини відносно України і про приготування ОУН до боротьби з німцями.

Я включився в адміністративну працю для добра молодій українській держави.

здоров'я князя, зокрема не виявили у ньому жадної серцевої хвороби.

Ганс Брукнер покликається також на цілковиту мовчанку в тій справі мюнхенської кримінальної поліції, яка не то не опублікувала ніякого комунікату після розтину тіла князя, а навіть, опечатавши помешкання покійного, заборонила його грузинським приятелям оглянути кімнати і пошукати евентуального тестаменту.

Автор статті пригадує читачам зізнання агента КГБ Богдана Сташинського на процесі в Карльсруге, який, описуючи пістолу, що нею він замордував Степана Бандеру і Л. Ребета, сказав дослівно таке: „Чув я також про те, що існує інший прилад, яким КГБ послуговується в своїй „роботі”, а саме — так звана затруєна голка, якою при допомозі повітряної пістолі можна вбити людину, не викликаючи підозріння в убивстві”.

Отже, стоїть питання: чи не замордовано князя Накашідзе цією новою зброєю, що її сконструювали КГБівські „фахівці”? А якщо так, то при якій нагоді і хто був виконавцем морду?

Відомо, що князь Накашідзе зустрічався з своїми земляками із СРСР, які в квітні як туристи відвідували Мюнхен і інші міста Німеччини. Князь мав з ними кілька зустрічей, навіть при спільнім обіді в одному з готелів. Існує, очевидно, можливість, що між тими туристами був агент, який мав завдання замордувати князя.

Причин, щоб замордувати князя Накашідзе, — пише Г. Брукнер, — КГБ мало багато. Покійний був одним із визначних політиків на еміграції, великого формату журналістом, знаменитим промовцем, активним антимарксистом та антикомуністом і гарячим оборонцем прав поневолених Москвою народів.

В останніх роках совєтська преса, а між нею й україномовна, головно „Робітнича Газета”, орган комуністичної партії України, гостро напастувала князя Накашідзе, називаючи його „фашистським покидьком”, „слугою імперіалізму”, „плазуном німецьких реваншистів” і т. д. Чи не було це КГБівською „увертурою” до запланованого вбивства, як у випадку сл. пам. Степана Бандери?

Ганс Брукнер наводить у своїй, наскрізь прихильній до уявлених Москвою народів статті

Олександр Дорда

ЗОВСІМ НЕВЕСЕЛО...

Що там КУК і УККА!
Профсоюз... Кагебе...
Милозвучно і нескучно
Мамасві всмак буде.
(Майже „Ісє Микита”)

Рік 1964-ий записався в історії нашої еміграції макабричними вибриками купки людей, що, як кажуть москалі, з жиру взялися за політику. Ця купка, поначіплявши на лоби модні кокарди — демократичні, прогресивні, реалітетні, підсичувана дискретно захованим промотором, розпочала той рік підготовою діалогу, що мав початися з хвилиною відкриття пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні. Діалог мав нібито започаткувати нині покійний Максим Рильський, що, в уяві організаторів діалогу, був ще повний сил та запалу, а по суті догоряючий і вже звільнений від „обов'язків” перед усією землею владою.

Сьогодні видно, що великий поет був лише приманою для ревних організаторів, які правдою і неправ-

уринок з надгробної промови голови ЦК АБН Ярослава Стецька, який висловив був також сумнів у природній смерті генерального секретаря АБН. З обуренням висловлюється автор про ті німецькі часописи, які не тільки подавали фальшиві дані про Накашідзе, але також неправдиво інформували про Грузію, батьківщину покійного князя, називаючи її „провінцією Росії” та „кавказькою провінцією ССРСР”.

Згадана стаття Ганса Брукнера ще раз пригадує нам потребу систематично слідкувати і занотовувати голоси кожного чужоземного часопису, який з тої чи іншої причини пише про Україну і інші поневолені Москвою країни, без огляду на те, чи пишеться в позитивному чи негативному сенсі, відповідно реагувати на фальшивки, спростовувати неправдиві дані, коментувати і т. д. На жаль, ми цього досі не робили, поза малими виїмками.

Був час і були численні нагоди переконачитися, що Москва та її агенти закордоном поборюють виключно ті еміграційні організації і пов'язані з ними особи, які ведуть зовнішньополітичну роботу.

Невияснена смерть князя Накашідзе — ще один з аргументів, які говорять за конечність поживлення зовнішньополітичної роботи.

В. Л-ць

дою, обманом і намовами, особисто і листовно назбирили пару десятків підписів, що мали виявити волю еміграційного народу до... діалогу.

Коли з приїзду Максима Рильського вийшов пшик, на місці поета з'явилася не з-за океану, а таки з нюйоркського давнтавну дамочка, що з літературою, ба навіть з літературною мовою не має нічого спільного. Якимись чарами ця дамочка так зачарувала інтелектуальних паничів та томних дам, що вони її скромну і перед тим зовсім непомітну квартиру перетворили на літературний сальон, в якому теж ніби зовсім несподівано з'явилися не лише представники „інтелектуальної еліти” еміграції, але й улюбленці всіх муз із Києва. У тому будуарі новітньої мадам Помпадур і почався діалог.

Висліди того діалогу були очевидні. Моментально розкрилося перед очима еміграції глибоченне провалля між „селепками” і духовою елітою з науковими титулами вроді „директора”, „професора” невідомих дисциплін чи там „редактора” неіснуючого видання... Хто не попав до тієї вищої касті! В першу чергу сердиті та невдоволені молодці, що з титулом журналіста не спромоглися на жадну статтю, революціонери, що „розчарувалися в своєму середовищі”, старці, що згадали буйну молодість, незаспокоєні еротично паннулі і взагалі особи, що тією авантюрою з большевиками вирішили зчинити довкола себе галас.

Після сальонових розваг пішли легкоатлетика з криком „лови злодія”, наради, „як на турка стати”, в таємних кнобах і врешті — сама політика. А політика закрутилася хитра!

П'ятнадцять років жили собі „новоприбулі” поруч з „прогресистами”, і частіше траплялося, що новоприбула одружувалася з мурином, як з старим емігрантом. Аж ось, можна сказати, сталося „чудо над Ієррівером”: „буржуазні націоналісти”, хвашисти, прогресисти, червоні — стали однодумцями, одновірцями, стали учасниками спільних вечер в енергійної дами чи навіть у советському консуляті. Стали рідними братами і заходились обдумувати спільні пляни для збереження української культури. Української культури не лише на давнтавні, але й в Україні!

Спільними силами можна багато чого добитись. У ділянці культури — про культуру йшлося головним чином — заохотити місцевих графоманів писати, винаючи всяких компромітуючих прогресивного графомана тем: України, боротьби, волі, рідної землі, історії, предків... З другого боку постаралися виявити, хто з молодих авторів в Україні є щирим українським патріотом, у кого з них жевріють почуття, яких бракує еміграційним авторам. А виявивши стали виписувати пеани, наражаючи невинних на переслідування.

На жаль, наслідки „культурної акції” виявилися куди скоріше, як „селепки” успіли почухатися: жертви перегонів між старими і новими прогресистами, будь вони за тридцять земель від своїх давнтавських звеличників, опинилися хто в божевільні, хто в тюрмі, хто на смертному ложі. Але паничам і головне мадам Помпадур байдуже. Для неї література — ходовий товар,

ПОЛІТИКА

Під цим заголовком появилася в англійській мові

31-сторінкова праця Ярослава Стецька у виданні "Української Видавничої Служби в Лондоні. Її брошура

збільшує абсолютно невиястачальну кількість українських видань в англійській мові на політичні теми. На-

приклад, є жалюгідним фактом, що досі не перекладено на чужі мови й не зінтєгровано жадного політично-теоретичного твору визначних українських

учених і політиків В. Липинського, Д. Донцова, Ю. Липинського, П. Полтави, С. Бандери і інших. До-

сить не має документальної книги про ОУН і про УВР, немає довідкового бібліографічного підручника укра-

їнських політичних писань, немає історії української політичної думки. А чейже з погляду пропалування

українських праць одиним із важливих факторів є

політична української провідної верстви.

Праця Ярослава Стецька за своїм характером і роз-

міром є нарисом української визвольної політики, а не

вирішувальним твором. Проте, й не можна закинути нена-

уковості чи характеру публіцистичної статті. Вона яв-

ляє собою екстракт-синтезу думок провідних україн-

ських політиків й не лише неперевершені враження з да-

лекких порождень.

Помпадур — жінка, вона могла перепахуватися, але

як буде з культурою тут, на рідному давтанні? Чи

зумів лекцію, яку дала йому "далека й рідна", але

всі такі поліції? Чи подумали, що перекладами фран-

цузьких поетів-стагістів чи підвимоноамериканськх

професорів вони не збагачують рідну культуру, а зне-

важують її? Чи за-

прошування публіки до інтелігенції, яка має назву хра-

ми науки, діти ознайомлені з комуністичними поета-

ми (Тосподи, скільки поетів не комуністів ще й досі

невідомі цій публіці!) не зневажає історичної назви

теї інтелігенції?

Невже перекладачки всяких там емоцій та арато-

нів, "культурної діячки", як називає совєтська преса

про еміграційну паняну, ось хоч би велика постає по-

ета Лорєса Обчачки нічого не навчила? Невже нічого

не навчили її трагічне життя і жаліва заггибь? Ос-

мачки з вини московських аратонів та неруд? Або чи

середне покоління, з дозовою сказати, письменників не

серед португальців чи французів, а серед доброго де-

сятка українських поетів не зможе знайти для себе

метра?

Що пхнуло в рабство "професистів" старої емігра-

ції нам добре відомо: біда й темнота! Що доводять до

такого упадку письменників і не бідних професистів но-

вої еміграції — важко вгадати. Чесний старий емі-

грант, піднявши правду, має цинічний відвагу визнати

своєю помилку. Нові емігранти потребують більше ча-

су, щоб, добре пом'явши, признатись до вини.

євких націоналістів ХХ століття, як також збірку ори-

гінальних думок самого автора. З одного боку в ній

з'ясовано принципи і тези, що закоренились в історич-

ному досвіді кількох поколінь українських націоналі-

стів, в чому поверхований "практичний" політик часто

бачить надмірність принципалізму. З другого боку, в

цій книжці автор старается на кожному місці знайти

застосування принципів з наміром освітлення реальних

здобутків для визволення України.

У цій праці виразно виступає глибока обізнаність

автора з основними концепціями теоретиків україн-

ської націоналістичної політики: вимога Міхновського

будувати українську державу революційним шляхом;

політичний принцип Петлюри шукати надійних союз-

ників та організувати власну політичну силу; сорор-

ничний принцип та дипломатичний активізм Коно-

валевця: "Київ проти Москви і хрест проти диявола" —

Донцова, як також його віра в перемогу волі на служ-

бі дні; аристократизм духа і державничий трагіцизм

онанізм Липинського; теорія національно-революційної

армії Чупринки та теорія тотальної національної рево-

люції, героїзм та етичність політики Бандери.

Оригінальний вклад автора в українську визвольну

політику, без сумніву, полягає в принципі глибокаль-

ності загальної української політики, себто в формуван-

ні реальної універсальної протиросійської концепції,

спертої на принципі суверенних націй. Він твердить:

"У своїм ідеологічнім аспекті українська проблема не

є ані "периферійною", ані "місцевою", ані "східноєв-

ропейською", але є "проблемою універсального зна-

чення". (Ст. 8).

Беутлавний змат за суверенні права української на-

ції та незламна віра в перемогу й силу націоналізму

передусім характеризують Ярослава Стецька як лю-

дину і політика. Тому, що досі вільні народи ще не ви-

ступили з концепцією знищення російської імперії, він

вважає, що ці народи морально занепади, отож "є

абсолютною вимогою у візантійському світлі прихід духової

і моральної протиматеріальної і протиполітичної

лістинної революції" (Ст. 6), базованої на християнсь-

мі, патріотизмі й націоналізмі. Прикметно, що остан-

ній розділ цієї книжки має заголовок: "Авангард сві-

тового відновлення".

Цікавий також розділ "Київ проти Москви". Ціком

смішно автор твердить, що українська політика му-

сить бути органічно поєднана з українською культу-

рою і, зокрема, з релігією українців. Таке поєднан-

ня створює базу державно-визвольної політики, ске-

пованої проти подібної культурно-політично-етичної си-

стеми російського імперіалізму, який старається зни-

щити Україну як націю. Ярослав Стецько символічно

тризуб і хрест проти молота і серпа і проти всіх сим-

З'ясує це протиставлення так: "Київ проти Москви,

істинної Москви". (Ст. 9).

Цікавим є порівняння сучасного культурного обмі-

ну між ЗДА і Росією з „своєрідною новою Ялтою в мініатюрі”. (Ст. 14). Дух Ялти, який привів до того, що Захід замирився з Росією і визнав її імперські амбіції до євразійського простору, підтверджує інший принцип української політики, підкреслений автором, але, на жаль, забутий деякими українськими діячами: „Завдання нашої зовнішньої політики є наголошувати постійно, що, зокрема, у внутрішній політиці Москви до ніякої лібералізації ніколи не прийде”. (Ст. 16).

В питанні різних об'єднувальних тенденцій постава автора така: „Об'єднання світу на засаді принципу диференціації — це значить, організації на національній основі”. (Ст. 19).

Типовою прикметою Яр. Стецька, як політика, є його постійне шукання приятелів для України. Ця прикмета помітна і в його намаганні знайти спільну мову з провідниками західноєвропейських держав у ситуації „процесу емансипації Західної Європи від американського патронажу”. Від початку ХХ століття всяка зміна в міжнародному положенні, пливкість — в користь української визвольної боротьби, а тенденція до стабільності, нормалізації міжнародних відносин — проти української визвольної політики. В цій площині автор досить позитивно оцінює суверенницькі стремління де Голля і консервативних республіканців під проводом Вері Голдвотера.

У поляків, твердить автор, помітний зріст імперських ідей відносно України. Цю тенденцію можна пояснити більшим ростом сили Польщі в порівнянні з ростом України та бундючним, темпераментним націоналізмом польської Католицької Церкви.

Цінний розділ про „жидівську проблему”. Хоч численні приклади свідчать про охорону та оборону жидів українцями від нацистів в другій світовій війні, „загал впливових жидів завжди піддержував ворожу окупацію України”. (Ст. 27).

Врешті, відмічено в книжці традиційний, встановлений ще полк. Коновальцем, принцип, згідно з яким український націоналістичний рух „не з'єднується дефінітивно з жадною специфічною партією чи групою, з огляду на те, що під сучасну пору поділ світу на два табори йде впоперек партій”. . . (Ст. 30).

У цьому матеріалі є один пропуск, а саме — конче було б потрібно додати розділ про відношення націоналістичного руху до УССР, з огляду на те, що коєкзистенціалісти фальшиво пропагують реальність існування української держави під фірмою УССР, в рядах суверенного СССР, хоч фактично ця „державка” є головним знаряддям поневолення України. Також було б корисно залучити хоч селективну бібліографію англомовних праць на теми визвольних змагань України.

Наші вороги можуть бути для нас корисніші від наших друзів, бо друзі прощають нам наші прогріхи, а вороги підкреслюють їх і привертають до них нашу увагу. Не нехтуймо судженням ворогів.

Китайська мудрість

УКРАЇНКА В НІМЕЦЬКОМУ ЖУРНАЛІ

Місячник „Дер Европеїше Остен”, що виходить у Мюнхені під редакцією Едмунда фон Гордона, присвятив своє 133 число за квітень 1966 р. Україні та відношенню Німеччини до Східної Європи.

На обкладинці цього числа — кольорова репродукція образу М. Івасюка „В'їзд гетьмана В. Хмельницького до Києва”. На споді — золотий тризуб на синьому полі.

У редакційній статті п. з. „Треба скріплювати опозицію в Східній Європі” стверджується ріст сили народів Східної Європи і завдання еміграції тих народів бути помостом до західних народів. Завданням східної політики Німеччини, на думку автора, має бути скріплення опозиції проти комунізму.

У статті „Потрібна офензивна стратегія” Фердинанд Отто Мікше висуває домагання активізувати супроти Східної Європи психологічну офензивну стратегію з огляду на те, що відношення Німеччини до „слов'ян” має бути прихильніше, ніж відношення до Франції, бо багато французів трактують Німеччину як ворога „слов'ян” і вважають себе приятелями їх. Зате Росію автор трактує як головну силу „панславистичного” імперіялізму, спрямованого проти Заходу.

Стаття Миколи Лівіцького під невизрачним заголовком „Екзильні уряди є посередником” — основна політична стаття з-поміж вміщених в журналі українських дописів. На жаль, автор фальшиво розв'язує три основні проблеми, а саме: хто поневолює не-російські народи, чого хоче український нарід і яка метода потрібна для розв'язки проблем Східної Європи. На думку п. Лівіцького, ворогом людства є якийсь мітичний советський імперіялізм, що поневолює також російський нарід, хоч численні факти свідчать про колосальну експансію Росії в усіх напрямках. На питання, за що змагаються поневолені народи, автор дає таку відповідь: „Поневолені народи СССР змагаються за своє визволення. Їх цілком є перетворення СССР на справжню демократичну систему”. Щойно на другім місці йде „привернення самостійності поневолених в СССР східноєвропейських народів”, яке „обмежить силу советської влади . . .” Значить, п. Лівіцький пропонує не ліквідацію імперії, яка зветься Советським Союзом, а лише її перетворення на демократичну федерацію з більшою автономією для поневолених народів. Автор вихваляє АЦЕН (Асамблея Поневолених Європейських Народів) за її „вартісну працю”, хоч відомо, що АЦЕН активно поборює український революційно-націоналістичний рух і АВН.

П. Лівіцький пропонує, щоб вільні держави повели ідеологічну офензиву з наміром стримати — а не ліквідувати! — советську імперію і змусити її до поступок в користь уярмлених народів. Про національно-державне визволення України і інших народів немає в статті мови.

Історичний нарис п. з. „Українці вимагають свободи” написав Панас Феденко. Автор у двох параграфах спинається над фактом, що в 1917 році „політичним домаганням Української Центральної Ради була

УККА ПІДГОТОВЛЯЄТЬСЯ ДО ІХ КОНГРЕСУ

Рада Директорів Українського Конгресового Комітету 18 червня ц. р. прийняла програму свого ІХ конгресу, який має відбутися на початку жовтня в Гілтон-Готелі в Нью Йорку.

На нараді Ради Директорів вибрано також Номінаційну і намічено членів Резолюційної комісії конгресу. До Номінаційної комісії ввійшли: проф. Лев Добрянський, И. Лисогір, Антін Ватюк, о. дек. М. Харина, В. Мазур, д-р В. Галан, д-р М. Стахів, ред. І. Вілинський, д-р Б. Гнатюк, адв. Ів. Робертс, інж. А. Гудовський, пані Олена Лотоцька, д-р Я. Падох, інж. Р. Рогожа, д-р В. Коваль, мгр І. Винник, дир. П. Спринський, мгр С. Лозинський та проф. Михайло Лисогір. Резолюційну комісію визначено в такому складі: начальні редактори „Свободи“, „Америки“, „Народної Волі“, „Укра-

національно-територіяльна автономія в межах федеративної російської республіки”, а далі твердить, що актом 22-го січня була проголошена самостійність і суверенність української держави, а не лише незалежність української республіки (такою є і УССР). Гетьмана Скоропадського п. Феденко називає „генералом колишньої царської армії”, який став свосрідним німецьким губернатором України. Переходячи історичний період другої світової війни, автор навіть не згадує УПА, Акту проголошення відновлення самостійної української держави 30-го червня і української закарпатської держави, як також боротьби в 40-их і 50-их роках, включно з повстанням українських політичних в'язнів у російських концентраційних таборах в 1952-54-их роках.

Пані Слава Стецько у своїй статті, стверджуючи, що Україна є частиною Європи, доказує, що на перешкоді до об'єднання Європи стоїть Росія, яка поневолює ряд європейських народів. Тому об'єднання Європи буде можливе лише тоді, коли всі ті народи матимуть свої суверенні держави.

Мирослав Антохи, інформуючи про українську еміграцію, подає її історію, зрізничкованість та діяльність.

Д-р Іван Сеньків описує українські весняно-великодні звичаї, а д-р Михайло Гоцій пише про давнє українське народне мистецтво.

В журналі вміщено світліну української католицької ієрархії у вільному світі, подано цікаві інформації з життя українців у Польщі та короткий огляд сучасної української літератури.

Журнал збагачений цілосторінковими ілюстраціями Печерської Лаври, церкви св. Миколая в Кисві, двох плястик Юрія Крука, українського килима, виробів народного мистецтва, 20-ма малими знімками і 8-ма рисунками з українського сільського побуту.

Шкода, що в цьому числі журналу немає інформацій про українські суспільні науки і про визначних українських учених з різних ділянок, так що створюється враження, немов українці це лише етнічна група в межах російської імперської держави, яка не посідає власної провідної інтелектуальної верстви.

Анатоль В. Бедрій

їнського Народного Слова”, „Шляху”, „Вісника ООЧСУ”, „Самостійної України”, „Нашого Життя” та І. Вілинський, Я. Гайвас, д-р Петро Мірчук, д-р В. Душник, д-р Д. Левчук, ред. С. Женецький, ред. І. Кедрин-Рудницький („Вісті Комбатанта”), ред. М. Островерха („Наш Світ”), д-р Роман Осінчук („Лікарський Вісник”), інж. С. Процюк („Технічні Вісті”) та представник журналів молодечих організацій.

Дискусія розгорнулася над відчитаним п. И. Лисогором проектом програми конгресу. Ця дискусія показала, що т. зв. опозиція в УККА, не сформулювавши конкретної власної програми, домогалася тільки, щоб її представник п. Ярослав Гайвас мав право виголосити на конгресі корреферат для заперечення доповіді проф. Л. Добрянського. З цього домагання видно, що опозиція (на 44 присутніх 8 опозиціонерів) цілком не думає займатися конструктивною роботою в УККА чи хоч би на самому конгресі. Програму, запропоновану Екзекутивіо УККА, прийнято більшістю голосів.

Проф. Л. Добрянський у своїй звітній доповіді порушив десять головних справ: 1. загальна ситуація у Вашингтоні на тлі міжнародних подій; 2. дальші заходи в справі випуску Шевченківської поштової марки; 3. справа відзначування Тижня Поневоленних Націй та нові пропозиції, внесені до Білого Дому; 4. участь УККА у відзначенні 200-річчя американської революції; 5. справа „Голосу Америки”; 6. Комітет Поневоленних Націй; 7. співпраця УККА із створеним Американською Радою Безпеки „Осередком Волі”; 8. запрошення президента Джансона та інших високих державних достойників на ІХ Конгрес Американських Українців; 9. публікації УККА і 10. пляни та завдання УККА після конгресу.

Рада Директорів прийняла запропонований Резолюційною комісією проект Деклярації, яка була вміщена в усій українській пресі в ЗДА. Очевидно і тут не обійшлося без галасливої дискусії, яка закінчилася вимогою Я. Гайваса відчитати також проєкт резолюції, що її виголосила „опозиція”. Внесок п. Гайваса відкинута 22 голосами проти 6.

Величезна більшість українців в ЗДА активно підтримує лінію і політику УККА, отже не слід перенаголошувати метушні кількох „опозиціонерів”, але не слід також ігнорувати їхньої розкладницької праці.

„Рада Директорів, — говорить в V розділі Деклярації, висловлює своє однозначне переконання, що тільки при тісній, скоординованій співпраці всіх організацій у системі УККА можна досягнути найуспішніше намічених завдань, і що тільки скоординованим, єдиним фронтом можна ударемнити всі ворожі затії московського комуністичного центру та його експозитури в Україні проти української спільноти в діаспорі, зокрема в ЗДА”.

Якщо цього будуть придержуватися всі члени УККА, кожна атака ворога на українську еміграцію буде відбита успішно і без шкоди для нашого організованого життя, так, як це було в минулому; якщо знехтуємо заклик нашої Централі — пошкодимо українській справі. Сподіваємось, що все це візьмуть під розвагу делегати на ІХ конгрес УККА.

В. Л.

Х КОНГРЕС ТУСМ

Десятий Конгрес Товариства Української Студіючої Молоді ім. Миколи Міхновського — ТУСМ, який відбувся в Клівленді, Огайо, у днях 11-12 червня, вибрав Тамару Дужу з Дітройту, Миш., на президента Головної Управи Т-ва. В Конгресі взяло участь 69 умандатованих представників, що репрезентували 13 осередків. Три осередки не були заступлені. Учасники Конгресу отримали благословення від Верховного Архiepіскопа, Кардинала Йосифа Сліпого, як також привіти від Проводу ЗЧ ОУН, голови ЦК АВН Ярослава Стецька, головної редакції „АВН — Кореспонденції”, Головної Управи ООЧСУ, ЛВУ, СУМА, Українського Відділу АП АВН, СУСТА, СУСК та ін. Особисті привіти зложили представники 12-ох громадських установ Клівленду.

Президією Конгресу кермували інж. Богдан Кульчицький та Анна Родіон. До Управи Т-ва увійшли також Андрій Лободоцький з Дітройту, як генеральний секретар, Ігор Оліяр з Клівленду, як третій віце-президент та референт зовнішніх зв'язків, і Зенон Олег Лисяк з Філядельфії, як головний пресовий референт.

Головні доповіді виголосили інж. Ігор Заяць, кол. голова ТУСМ'у, та мгр Юрій Кульчицький, який в тій каденції перебрав обов'язки фінансового референта. Признання за послідовну і продуктивну працю отримали Христина Кульчицька з Філядельфії та Тая Рогатинська з Дітройту, які були редакторами сторінок ТУСМ'у в „Свободі” і „Гомоні України”. З датою 11 червня ц. р. появилось з друку нове число журналу „Фенікс”, головного видання ТНСМ'у під редакцією д-ра Миколи Богатюка.

КОМІТЕТ ПАМ'ЯТНИКА ШЕВЧЕНКОВІ У ВАШІНГТОНІ ДІЯТИМЕ ДАЛІ

Таке було однозгідне рішення Третіх Загальних Зборів цього Комітету. Збори доручили також Управі явити потреби змін у статуті і скликати Надзвичайні Загальні Збори для вибору нової Управи. В кінцевій частині резолюції сказано:

„Треті Загальні Збори КПШ, вислухавши основні звіти членів Екзекутиви і Контрольної Комісії КПШ, висловлюють найвище признання і найциршшу подяку всім Жертводавцям, завдяки яким велике діло побудови пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вашингтоні успішно закінчено.

Треті Загальні Збори КПШ складають признання і подяку Керівним Органам КПШ, які працювали серед невідрадних умовин і знаменито вив'язалися зі своїх завдань, та уділяють їм абсолютну торію.

Треті Загальні Збори КПШ однодушно схвалюють продовжувати існування КПШ, завданням якого відтепер буде разом з державними чинниками співопікуватись пам'ятником Тарасові Шевченкові у столиці ЗДА.

Треті Загальні Збори КПШ стверджують, що образливо-критичні голоси про діяльність КПШ в деяких українських пресових органах та в комуністичній пресі не були писані в добрій вірі й не

спиралися на фактах, але виразно мали на меті пошкодити українській справі”.

На Зборах звітували всі члени Комітету, а касир Комітету І. Білинський подав ще раз до відома головні касові позиції. Мгр І. Винник, звітуючи за Контрольну Комісію, відповів на злосамірені критичні голоси і заперечив неправдиві твердження, що, мовляв, не всі члени УКК погоджувалися з опублікованим звітом. Звітодавець виразно підкреслив, що всі члени, за винятком померлого Михайла Дуткевича, ствердили свою згідність.

Під час нарад зголосився був до слова представник Т-ва Прихильників Визвольної Боротьби України („двійкарі”) і представник газети „Українське Життя”, що виходить у Чикаго, п. Микола Галів, але Президія слова п. Галіву не уділила, бо його організація не заплатила повної вкладки до КПШ, а через те він не був повноправним делегатом. На залі чути було обурені голоси проти п. Галіва, автора допису, в якому несправедливо і фальшиво критиковано КПШ.

Шкода, що ніхто з присутніх не зачитував бодай кількох рядків з дописів М. Галіва про КПШ і його рекламаций для п. Стасюка, писання якого з „критикою” КПШ большевики відповідно використали.

З перспективи часу можна буде краще оцінити колосальну працю, яку провів КПШ, стараючись не тільки про здвигнення пам'ятника Шевченкові, але також про створення у зв'язку з цим відповідного політичного тла, що мало велике значення для української визвольної справи.

—ЦЬ

ЮВІЛЕЙНИЙ БЕНКЕТ

Заходом Організацій Українського Визвольного Фронту 26 червня ц. р. в залі Народнього Дому в Нью Йорку відбувся бенкет з нагоди 25-річчя відновлення української державности.

Бенкет відкрив В. Костик коротким вступним словом, запросивши М. Шмігеля і В. Будзяка на тостмайстрів. Молитву провів о. О. Засійбіда, ЧСВВ.

Головну промову виголосив д-р П. Мірчук, активний учасник Акту 30 червня 1941 р.

В. Будзяк з'ясував для американських гостей історичне тло Акту, німецький терор, боротьбу УПА і створення АВН.

Короткі промови виголосили в англійській мові: д-р І. Дочев (болгарин) від Американських Приятелів АВН, суддя М. Трой від Комітету Тижня Поневолених Наій, Т. Дженнінгс від Ліги Християнських Мирян і Організації Християнської Молоді. Суддя Трой заявив, що хоч він не розуміє української мови, але зрозумів революційний дух, що його мають українці.

Від централі Гетьманської Організації в ЗДА промовляв д-р Базилевський, отаман Білий промовляв від кубанських козаків, мгр І. Базарко — від УККА.

„Монтаж 30 червня” О. Лисяка виконали: Марія Лисяк (пісні), Ліза Шашаровська-Чепіль (рецитації), О. Лисяк (вступ) і В. Паздрій (режисер). Акомпаніювала піаністка Ірина Чума.

Кінцеву молитву провів о. В. Ковалик, ЧСВВ, після чого вся зала відспівала „Не пора”.

І. Д.